

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Václav Průcha

**Možnosti ochrany před domácím
násilím**

Diplomová práce

Praha 2012

Autor práce: **Ing. Václav Průcha**

Vedoucí práce: **Mgr. Ing. Olga Angelovská**

Rok obhajoby: 2012

Bibliografický záznam

PRŮCHA, Václav. *Možnosti ochrany před domácím násilím*. Praha: 2012, 81 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí diplomové práce Mgr. Ing. Olga Angelovská.

Abstrakt

Diplomová práce „Možnosti ochrany před domácím násilím“ pojednává o jednom z vážných problémů současné populace, kterým je domácí násilí. Práce je zaměřena na jednu výseč tohoto problému, a sice na řešení ochrany obětí domácího násilí.

V práci jsou popsány a analyzovány možnosti, které oběti domácího násilí mohou využít ke své ochraně. Rovněž jsou zde zmíněny instituce, které ochranu obětem poskytují. Možnosti ochrany obětí domácího násilí byly srovnány mezi sebou navzájem a poté s prostředky ochrany v sousedních státech. Srovnáním bylo zjištěno, že nejúčinnějším prostředkem ochrany před domácím násilím v České republice je vykazání a že v České republice je tohoto institutu využíváno mnohem méně často než v sousedních státech.

V práci je dále ověřena hypotéza, zda existují souvislosti mezi počty případů domácího násilí, počty nezaměstnaných a počty násilných trestných činů. Srovnáním bylo zjištěno, že tyto negativní sociální jevy spolu úzce souvisí.

Závěrem byl vysloven návrh na možné zlepšení ochrany obětí domácího násilí, a sice posílením oprávnění obětí domácího násilí v případě rozvodu.

Abstract

Diploma thesis „Protective options against domestic violence“ deals with one of the serious problems of the current populations, which is domestic violence. The work is focused on one slice of the problem, namely to address

the protection of victims of domestic violence.

In this work are described and analyzed the possibility that victims of domestic violence can use to protect themselves. There are also mentioned institutions, which provide protection to victims. The options of protection of the victims of domestic violence were compared with each other and then with the means of protection in neighboring states. The comparison showed that the most effective mean of protection against domestic violence in the Czech Republic is expulsion and that in the Czech Republic, the institute used much less frequently than in neighboring states.

The paper also verified the hypothesis that there are links between the numbers of cases of domestic violence, unemployment figures and the number of violent crimes. Comparison showed that these phenomena are closely related.

Finally, the proposal was stated to be better protection of victims of domestic violence, namely strengthening the authority of victims of domestic violence in divorce cases.

Klíčová slova

Domáci násilí, oběť, násilná osoba, ochrana, vykázání, předběžné opatření, pomáhající instituce

Keywords

Domestic violence, victim, violent person, protection, exculpation, precaution, assisting institutions

Rozsah práce: 123.127 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 14. května 2012

Václav Průcha

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí mé práce Mgr. Ing. Olze Angelovské za cenné rady a připomínky, kterými přispěla k zpracování této diplomové práce. Dále bych rád poděkoval pracovníkovi společného přeshraničního centra policie Schwandorf kpt. Ing. Bc. Jaroslavu Krumlovi, MBA za zprostředkování dotazů týkajících se vykazání v Německu.

1. Vymezení předmětu zkoumání a strukturace výzkumného tématu

Domácí násilí zahrnuje všechny druhy fyzického, sexuálního a psychického násilí ve všech typech intimních vztahů. Domácí násilí je fenoménem, který se nevyhýbá žádné vrstvě společnosti, a kterého se dopouštějí jak muži, tak i ženy, ale i osoby stejného pohlaví a dochází k němu i mezi generacemi (Vitoušová: 1999, s. 1). Problémem domácího násilí je jeho skrytá podoba, neboť se odehrává za zavřenými dveřmi v úzkém okruhu blízkých osob, většinou na sobě vzájemně závislých, ať již ekonomicky nebo emocionálně. Ve své diplomové práci se hodlám věnovat především možnostem ochrany obětí domácího násilí, které současný právní systém naší republiky různým organizacím umožňuje.

Vzhledem ke skryté formě domácího násilí, se orgány, které mohou poskytnout adekvátní ochranu, o problému doví, až když je problém vygradován a ohrožená osoba se odhodlá věc oznámit někomu dalšímu, ať již známému, lékaři, na linku bezpečí nebo policii. Aby mohla být adekvátní ochrana poskytována, je potřeba získat mnoho informací, jak o ohrožené, tak i o násilné osobě, ale i o způsobu páčání domácího násilí, časovém rozmezí, apod. Zejména dlouhodobost je jedním z hlavních znaků domácího násilí a pro organizace poskytující pomoc je tento znak důležitým vodítkem, jak zjistit, že se opravdu jedná o domácí násilí. K objektivnímu prokázání dlouhodobosti slouží především různé záznamy organizací o oznámení učiněných ohroženou osobou o napadení. A právě tato oznámení většinou chybí, neboť ohrožené osoby oznamují svůj problém, až když vygraduje do té míry, že jej nedokážou samy zvládnout a vyhledají nějakou pomoc.

2. Teoretická východiska

Domácí násilí je specifický problém, který se odehrává mezi blízkými lidmi v jejich soukromí. Na toto soukromí mají lidé státem garantované právo. Nicméně násilí ohrožuje státem chráněné hodnoty, jako jsou lidská důstojnost, zdraví a život. Tyto hodnoty jsou chráněny přímo Ústavou a Listinou základních práv a svobod, tedy právními předpisy nejvyšší právní síly. Proto je povinností státu chránit tyto hodnoty i narušením soukromí osob a za použití přiměřených a legálních prostředků napravit takto vzniklý nevyhovující stav.

Domácí násilí zahrnuje všechny druhy fyzického, sexuálního a psychického násilí ve všech typech intimních vztahů. Domácí násilí je fenoménem, který se nevyhýbá žádné vrstvě společnosti, a kterého se dopouštějí jak muži, tak i ženy, ale i osoby stejného pohlaví a dochází k němu i mezi generacemi (Beranová: 1999, s. 1). S domácím násilím se setkalo podle provedených výzkumů 14% české populace starší 15 let¹, přičemž přímo jako oběť celkem 13% této populace. Problémem domácího násilí je jeho skrytá podoba, neboť se odehrává za zavřenými dveřmi v úzkém okruhu blízkých osob, většinou na sobě vzájemně závislých, ať již ekonomicky nebo emocionálně.

V České republice mají oběti domácího násilí v současné době v podstatě tři možnosti, jak se před domácím násilím chránit. Jedná se o vykazání násilníka podle zákona o Policii ČR², případně poskytnutí krátkodobé ochrany podle stejného zákona, předběžné opatření soudu podle občanského soudního řádu³, nebo za pomoci různých neziskových organizací opuštění společného obydlí. Jakou možnost případné pomoci si oběť násilí vybere, závisí pouze na její informovanosti. Nicméně v plné dispozici oběti domácího násilí je pouze opuštění společného násilí.

¹ Reprezentativní výzkum STEM, dostupný z www.domacinasili.cz (cit. dne 9.5.2011).

² Zák. č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

³ Zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

3. Cíle diplomové práce

Cílem této práce bude popsat a zhodnotit současné prostředky ochrany před domácím násilím, srovnat tyto prostředky mezi sebou navzájem a následně s prostředky ochrany před domácím násilím v jiných státech.

Ve své práci se zaměřím na zjištění současného stavu ochrany před domácím násilím v České republice. Zjistím, jaké prostředky ochrany je v naší republice možné využít a jaké prostředky jsou nejčastěji využívány k ochraně obětí domácího násilí. S ochranou před domácím násilím souvisí i informovanost jak obětí, tak i organizací poskytujících pomoc, proto budu zjišťovat, zda a jakým způsobem jsou tyto aktéři informováni o možnostech a prostředcích ochrany před domácím násilím. Dále zjistím, jaké prostředky ochrany jsou využívány v jiných zemích a zda je možné tyto prostředky využít i v našich podmínkách.

Ve své práci bych dále rád srovnal míru nezaměstnanosti a kriminality s počtem případů domácího násilí v jednotlivých regionech a pokusil se zjistit, zda nezaměstnanost nebo kriminalita má vliv na počet případů domácího násilí.

Výsledkem práce bude poskytnutí souhrnného přehledu o možnostech ochrany ohrožených osob před domácím násilím a případně navrhnutí dalších prostředků ke zlepšení této ochrany.

4. Výzkumné otázky a hypotézy

- Jaké existují současné možnosti ochrany před domácím násilím?
- Je současná právní úprava ochrany před domácím násilím dostačující?
- Jaké formy ochrany před domácím násilím jsou nejúčinnější?
- Lze zlepšit ochranu ohrožených osob?
- Existuje souvislost mezi počtem případů domácího násilí, nezaměstnaností a kriminalitou?

5. Metody a prameny

Hlavní metodou této práce bude metoda studia dokumentů a jejich analýza. Jako prameny budou použity publikace týkající se domácího násilí, internetové stránky organizací věnujících se domácímu násilí a zákony, na základě kterých lze problém domácího násilí řešit. V práci budou analyzovány již provedené výzkumy týkající se ochrany před domácím násilím. Dalšími prameny budou různé statistiky týkající se počtu domácího násilí, nezaměstnanosti a kriminality.

6. Předpokládaná struktura diplomové práce

1) Úvod

V úvodu práce bych rád vymezil výzkumný problém, zdůvodnil téma této práce, nastínil strukturu práce

2) Teoretická východiska

V této části budu formulovat cíle své práce, otázky, které budou v práci kladeny, a popíšu zde teorie, které budu v práci používat

3) Metody

Tato část bude zaměřena na metody, které budou v práci použity pro sběr a analýzu dat, včetně důvodu jejich výběru a významu pro vytvoření této práce.

4) Deskriptivní část

V této části bude popsán současný stav na úseku ochrany před domácím násilím, současné prostředky ochrany a jejich využívání.

5) Analytická část

Tato stěžejní část práce bude zaměřena na analýzu současného stavu, srovnání prostředků ochrany v naší republice s prostředky ochrany před domácím násilím v jiných státech. V této části bych také rád srovnal míru domácích násilí v jednotlivých krajích s mírou nezaměstnanosti a mírou

kriminality a pokusil se vyslovit závěr, zda počet případů domácího násilí souvisí s nezaměstnaností nebo kriminalitou v daném regionu.

6) Závěry

V závěru práce budou shrnuty výsledky, které byly zjištěny, a pokusím se nastínit možné změny vedoucí k lepší ochraně před domácími násilím.

7. Základní literatura k tématu

Bednářová Z., *Domácí násilí : zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*, Praha : Acorus, 2009, 92 s., ISBN 978-80-254-5422-0

Beranová H. a kol., *Pomoc obětem domácího násilí*, 1. vyd., Praha : Bílý kruh bezpečí, 1999, 38 s., ISBN 80-86284-06-9

Čírtková L., *Moderní psychologie pro právníky : (domácí násilí, stalking, predikce násilí)*, 1. Vyd., Praha : Grada, 2008, 150 s., ISBN 9788024722078

Čírtková L., *Policejní psychologie*, Plzeň : Aleš Čeněk, 2006, 309 s., ISBN 8086898733

Čírtková L. a kol., *Domácí násilí – přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*, Praha : Bílý kruh bezpečí, 2002, 143 s., ISBN 8086284190

Čírtková L., Vitoušová P., *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů : příručka pro pomáhající profese*, Praha : Grada Publishing, 2007, 191 s., ISBN 9788024720142

Freeman M., *Domestic violence*, Aldershot : Ashgate, 2008, 534 s., ISBN 9780754626442

Kopřiva a kol., *Když vás trápí někdo blízký : manželské s rodinné vztahy z pohledu psychologa a právníka*, 1. Vyd., Praha : Hestia, 1998, 91 s.

Střílková P., Fryšták M., *Vykázání jako prostředek ochrany před domácími násilím*, 1. vyd., Ostrava : Key Publishing, 2009, 91 s., ISBN 978-80-7418-

020-0

Vargová B., Pokorná D., Toufarová M., *Partnerské násilí*, Praha : Linde, 2008, 159 s., ISBN 9788086131764

Zákony:

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

V Praze dne 6. června 2011

Konzultant: Mgr. Karolína Dobiášová

Diplomant: Ing. Václav Průcha

Podpis:

Podpis:

Motto:

„... ten inteligentní a příjemný mladý muž, kterého jsem si vzala, se změnil takřka okamžitě po svatbě. Určil pravidla, rozdělil úkoly a vládl pevnou rukou despotického diktátora. Nestačila jsem se divit. Stala jsem se služkou a rohožkou a neměla jsem tušení jak a proč...“⁴

Pro uvedení své práce jsem vybral výpověď jedné z obětí domácí násilí, která přesně vystihuje jeden ze základních znaků domácího násilí a tím je jasné rozdělení rolí mezi pachatelem a obětí domácího násilí. Ve výpovědi je dále uveden jeden ze „startérů“ domácího násilí – svatba, tedy svobodné rozhodnutí dvou dospělých osob. „Privátní rozhodnutí stálo na počátku a svým způsobem skutečně odstartovalo domácí násilí“ (Čírtková: 2002, s.5). Čírtková dále uvádí, že přestože privátní rozhodnutí bylo startérem domácího násilí, privátním rozhodnutím nelze toto domácí násilí ukončit a je proto nutný zásah zvenčí. Zásahy zvenčí mohou mít různou podobu, mohou být provedeny jak na žádost ohrožené osoby, tak z úřední povinnosti státního orgánu. A právě těmto vnějším zásahům se bude tato práce věnovat.

⁴ Můj příběh – radikální řešení po deseti letech. [online]. Bílý kruh bezpečí, 2009 [cit. 2011-07-30]. Dostupný z <<http://www.bkb.cz/pomoc-obetem/pribehy-obeti/pribeh-domaci-nasili/>>.

Obsah

Úvod.....	16
1. Vymezení problému.....	17
2. Cíl diplomové práce.....	19
3. Výzkumné otázky a hypotézy.....	23
3.1 Otázky	23
3.2 Hypotézy	23
4. Metody a prameny.....	24
5. Teoretická východiska	26
6. Deskriptivní část	31
6.1 Domácí násilí.....	31
6.2 Prevence	34
6.3 Pomoc obětem.....	35
6.3.1 Ochrana ze strany policie	36
6.3.2 Soudní ochrana	39
6.3.2.1 Předběžné opatření	39
6.3.3 Intervenční centra	40
6.3.4 Nestátní neziskové organizace.....	40
6.4 Nezaměstnanost.....	43
6.5 Kriminalita	44
7. Analytická část.....	46
7.1 soudní ochrana	46
7.1.1 Občanskoprávní řízení	46
7.1.2 Trestní řízení.....	48
7.1.3 Správní řízení	48
7.2 Intervenční centra.....	49

7.3 Vykázání	51
7.4 Vykázání v sousedních státech.....	53
7.4.1 Německo	53
7.4.2 Polsko	57
7.4.3 Rakousko.....	58
7.4.4 Slovensko.....	59
7.5 Srovnání možností ochrany	61
7.6 Srovnání vykázání a nezaměstnanosti	64
7.7 Srovnání vykázání a kriminality.....	66
7.8 Srovnání vykázání v ČR, Bavorsku a Rakousku.....	67
Závěr	69
Summary.....	72
Použitá literatura	73
Přílohy	79
Příloha č. 1	79

Úvod

Tato práce se zabývá jedním z „novodobých“ problémů současné populace, a sice problémem domácího násilí. Samotné domácí násilí není žádným novým jevem, nicméně ochrana před tímto sociálním problémem se stala aktuální až v současné době. K domácímu násilí dochází za zavřenými dveřmi, a bylo vždy považováno za domácí události a tedy soukromý problém, do kterého by ani státní orgány ani policie neměly zasahovat a není ani věcí široké veřejnosti.⁵

O domácím násilí jako problému, který je nutné řešit, se začalo nejen v naší republice hovořit teprve nedávno. Ve své diplomové práci se hodlám věnovat současným možnostem ochrany před domácím násilím, které lze v České republice využít, a především institutu vykázání. V práci se budu rovněž zabývat institucemi, které ochranu před domácím násilím poskytují. Pro srovnání řešené problematiky se v práci budu rovněž zabývat řešením vykázání v sousedních státech – Německu, Rakousku, Polsku a Slovensku. Jednou z částí práce bude hledání souvislostí mezi počtem domácího násilí v jednotlivých krajích naší republiky a počtem nezaměstnaných a počtem násilných trestných činů. Důvodem tohoto srovnání je hypotéza, že jeden sociálně patologický jev vyvolá další a pokud tyto sociální jevy spolu souvisí, může řešení jednoho z uvedených jevů pomoci řešit ostatní jevy, případně je alespoň snížit.

Téma této práce jsem zvolil s ohledem na svoji profesi policisty, kdy s oznámením o incidentu se znaky domácího násilí se setkávám velmi často, ale ne každý případ je vyhodnocen jako „skutečné“ domácí násilí. Hlavním důvodem, proč tomu tak je, je podle mého názoru nedostatečné proškolení všech policistů. Proto jsem si vybral toto téma a svoji práci využiji ve svém dalším profesním rozvoji a rozvoji mých podřízených.

⁵ De Cruz P., *Family law, sex and society, comparative study of family law*, s. 287.

1. Vymezení problému

Domácí násilí je specifický problém, který se odehrává mezi blízkými lidmi v jejich soukromí. Na toto soukromí mají lidé státem garantované právo. Nicméně násilí ohrožuje státem chráněné hodnoty, jako jsou lidská důstojnost, zdraví a život. Tyto hodnoty jsou chráněny přímo Ústavou a Listinou základních práv a svobod, tedy právními předpisy nejvyšší právní síly. Proto je povinností státu chránit tyto hodnoty a to i narušením soukromí osob a za použití přiměřených a legálních prostředků napravit takto vzniklý nevyhovující stav.

Domácí násilí zahrnuje všechny druhy fyzického, sexuálního a psychického násilí ve všech typech intimních vztahů. Domácí násilí je fenoménem, který se nevyhýbá žádné vrstvě společnosti, a kterého se dopouštějí jak muži, tak i ženy, ale i osoby stejného pohlaví a dochází k němu i mezi generacemi (Beranová: 1999, s. 1). S domácím násilím se setkalo podle provedených výzkumů 14% české populace starší 15 let⁶, přičemž přímo jako oběť celkem 13% této populace. Problémem domácího násilí je jeho skrytá podoba, neboť se odehrává za zavřenými dveřmi v úzkém okruhu blízkých osob, většinou na sobě vzájemně závislých, ať již ekonomicky nebo emocionálně.

V České republice mají oběti domácího násilí v současné době v podstatě tři možnosti, jak se před domácím násilím chránit. Tyto možnosti lze nazvat prostředky ochrany před domácím násilím. Jedná se o vykazání násilníka podle zákona o Policii ČR⁷, případně poskytnutí krátkodobé ochrany podle stejného zákona, předběžné opatření soudu podle občanského soudního řádu⁸, nebo za pomoci různých neziskových organizací opuštění společného obydlí. Současně s těmito možnostmi nebo zcela samostatně mohou dále oběti, ale i násilníci vyhledat pomoc prostřednictvím různé terapeutické péče. Jakou možnost případné pomoci si oběť násilí vybere,

⁶ Reprezentativní výzkum 2006 – STEM [online]. Domacinasili.cz, 2007 [cit. 2012-01-13]. Dostupný z: <<http://www.domacinasili.cz/statistiky/reprezentativni-vyzkum-2006-stem/>>.

⁷ Zák. č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁸ Zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

závisí pouze na její informovanosti. Nicméně v plné dispozici⁹ oběti domácího násilí je pouze opuštění společného obydlí nebo vyhledání terapeutické péče. V tomto případě se oběť domácího násilí nemusí obracet s žádostí o pomoc na žádnou instituci, nemusí čekat na žádné rozhodnutí. Ostatní formy pomoci vyžadují určitou aktivitu ze strany pomáhajících institucí a oběť je může ovlivnit jen částečně.

⁹ Dispozicí rozumíme možnosti jednat podle svého uvážení, nezávisle na rozhodnutí někoho jiného.

2. Cíl diplomové práce

Cílem této práce bude analyzovat současné prostředky ochrany před domácím násilím, srovnat tyto prostředky mezi sebou navzájem a jeden z těchto prostředků, vykazání, srovnat s vykazáním v sousedních státech.

Ve své práci se zaměřím na zjištění současného stavu ochrany před domácím násilím v České republice. Zjistím, jaké prostředky ochrany je v naší republice možné využít a jaké prostředky ochrany jsou využívány v jiných zemích a zda je možné tyto prostředky využít i v našich podmínkách.

Hlavním cílem práce je zhodnocení současných prostředků ochrany před domácím násilím a zjištění, zda jsou dostupné prostředky ochrany před domácím ze strany obětí využívány. Důvodem této analýzy je srovnání statistik institucí zabývajících se ochranou před domácím násilím, které se v počtech případů rozcházejí a při srovnání s výzkumem agentury STEM jsou jejich počty mnohem nižší. Zejména statistiky Bílého kruhu bezpečí a Policie ČR ukazují, že ne všechny případy domácího násilí jsou řešeny a obětem je poskytnuta adekvátní pomoc. V současné době je ochrana poskytována využitím především preventivních a represivních opatření a to zejména cestou Policie ČR a dalších orgánů činných v trestním řízení. Další formou ochrany je řešení vzájemného soužití pomocí občansko-právních norem, především občanského zákoníku, případně zákona o rodině. Nalezení způsobu zlepšení ochrany za pomoci těchto institutů je prvním dílčím cílem.

Následujícím dílčím cílem je návrh vedoucí ke zlepšení využití preventivních opatření a to zlepšením přístupu pomáhajících institucí, především Policie ČR¹⁰. Mezi preventivní opatření patří především vykazání, a to jak podle zákona o Policii ČR, tak i podle občanského soudního řádu. Další z preventivních opatření jsou různé poskytované informace a poradenství ze strany rozmanitých institucí. Těmito institucemi mohou být intervenční centra, které jsou specializovanými institucemi pro problémy spojené

¹⁰ Ze statistik srovnávající policejní vykazání v jednotlivých krajích je patrný velký rozdíl v počtech provedených vykazání

s domácím násilím, různé neziskové organizace, které se zabývají pomoci potřebným, ale také lékaři, ke kterým oběti dochází a očekávají pomoc. Zlepšení přístupu vidím především v nebagatelizování oznámení oběti, prověřování veškerých indicií i jen naznačených ze strany oběti.

Za represivní opatření jsou považována opatření, která vedou k potrestání násilné osoby za jednání, kterým se dopouštěla domácího násilí. V českém právním řádu je toto možné pomocí dvou typů řízení, a to trestní řízení v případě závažného jednání, které naplňuje skutkovou podstatu některého z trestných činů, nebo řízení přestupkového, pokud se násilná osoba dopustí jednání, které nedosahuje intenzity trestného činu. V případě domácího násilí se násilná osoba prakticky pokaždé dopustí minimálně přestupku, neboť svým jednáním vždy nějakým způsobem naruší občanské soužití mezi ní a ohroženou osobou. Důkladným prověřením oznámení pak může být zjištěno i naplnění skutkové podstaty trestného činu. Výjimečně mohou příslušníci policie na místě zjistit, že nedošlo k žádnému protiprávnímu jednání, ale pak se v daném případě s největší pravděpodobností nejedná ani o domácí násilí.

Mnoho lidí považuje za represivní opatření i vykázání, a svým způsobem mají i pravdu, neboť vykázáním je výrazně zasaženo do jejich ústavně zaručených práv, nicméně vykázání je považováno za preventivní opatření, jak bylo uvedeno výše a jeho posláním je především zabránit v dalším protiprávním jednání. Působí tedy do budoucnosti, netrestá násilnou osobu, jen ji omezuje v určitých právech, aby ochránilo oběť domácího násilí.

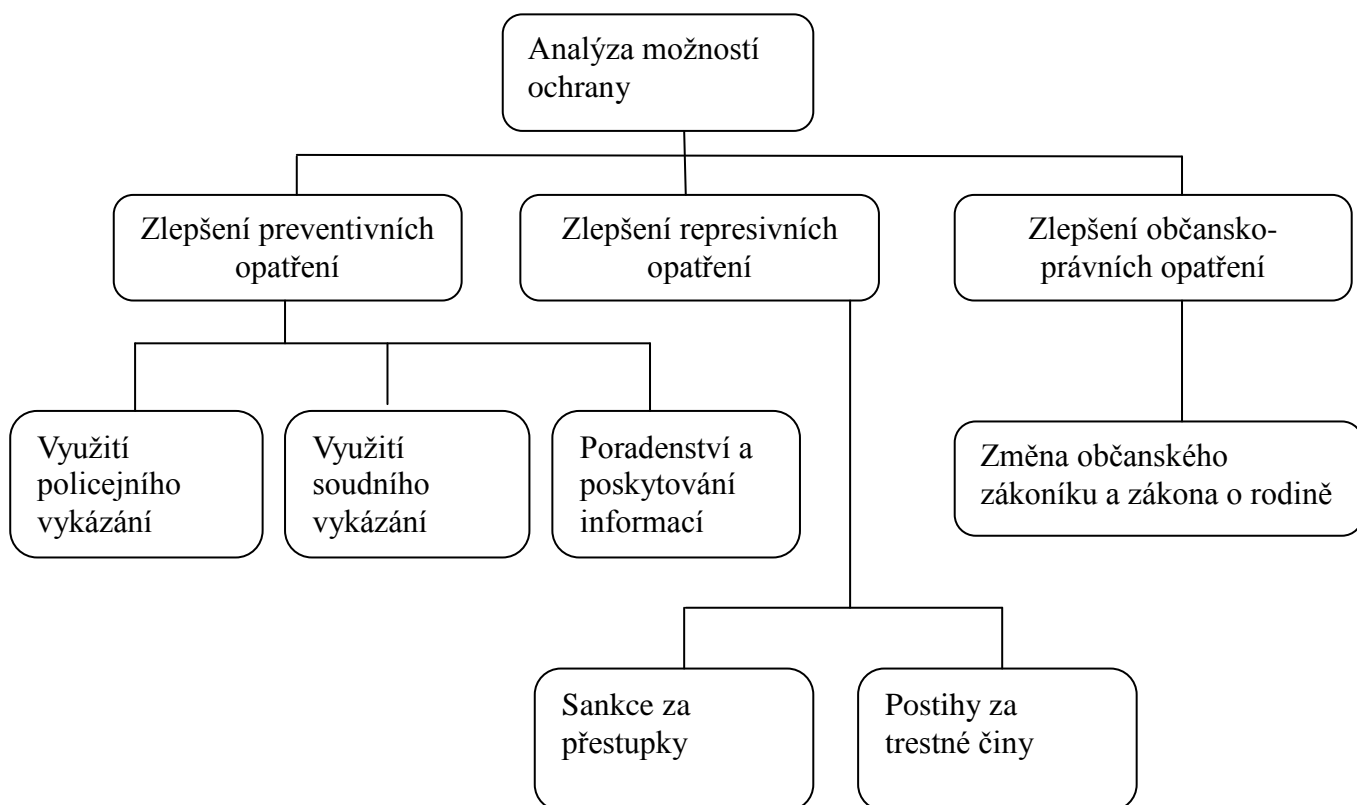
Trestné činy i přestupky v první fázi prověřují příslušníci policie, proto je i v tomto případě na místě potřebné výše uvedené vzdělání a proškolení policistů. Nicméně ani sebe lépe vzdělání a vyškolení policisté nemohou konat, pokud k tomu nemají potřebné zákony, neboť bez těchto zákonů by jednali nelegálně. Proto jako operativní cíle u represivních opatření vidím změnu trestního zákoníku a zákona o přestupcích. Tato změna by měla být provedena buď zvýšením postihů za jednání, kterým se násilník dopustil domácího násilí, nebo výrazným urychlením řízení, tedy stanovením kratších

lhůt pro projednání tohoto jednání. Zvýšení postihu za protiprávní jednání má za cíl odrazení pachatele od páčání tohoto jednání, zrychlení řízení zase rychlé potrestání pachatele a tím ochrana oběti, která dosáhne jisté satisfakce.

V případě třetího operativního cíle, a to zvýšení ochrany ze strany občanského zákoníku a zákona o rodině, jde o provedení změn, které byly v návrhu zákona o domácím násilí sice navrženy, nicméně nebyly schváleny. Zejména občanský zákoník, ve kterém jsou upraveny podmínky sňatků a rozvodů a hlavně majetkového vypořádání, by zasluhoval změnu. Tato změna by měla pomoci obětem domácího násilí k lepším podmínkám během rozvodu, např. k získání bytu apod.

Uvedené cíle jsou pro přehlednost znázorněny v následujícím schématu:

Schéma č. 1 – strom cílů

Výsledkem práce bude poskytnutí souhrnného přehledu o možnostech ochrany ohrožených osob před domácím násilím a případně navrhnoutí dalších prostředků ke zlepšení této ochrany.

3. Výzkumné otázky a hypotézy

3.1 Otázky

- Jaké existují současné možnosti ochrany před domácím násilím?
- Je současná právní úprava ochrany před domácím násilím dostačující?
- Jaké formy ochrany před domácím násilím jsou nejúčinnější?
- Lze zlepšit ochranu ohrožených osob?
- Existuje souvislost mezi počtem případů domácího násilí, nezaměstnaností a kriminalitou?

3.2 Hypotézy

- Současné prostředky ochrany před domácím násilím poskytují dostatečnou ochranu obětem domácího násilí
- Nejúčinnějším nástrojem ochrany před domácím násilím je vykázaní
- Jeden sociální problém je příčinou nebo souvisí s dalším problémem, proto problém domácího násilí může být řešen za pomoci vyřešení souvisejícího problému, kterým může být nezaměstnanost nebo kriminalita

4. Metody a prameny

Možnosti, které jsou v současné době používány k ochraně obětí před domácím násilím, jsou vlastně různé veřejně politické nástroje. Proto ve své práci hodlám jako stěžejní metody použít metody analýzy veřejné politiky (Veselý, Nekola: 2007, s. 145).

Jako hlavní metody této práce jsem zvolil metodu studia dokumentů a analýzu dokumentů. Důvodem zvolení těchto metod je důkladné seznámení se zkoumaným jevem. O domácím násilí bylo napsáno spousta literatury popisující domácí násilí z různých pohledů. Z této literatury je potřeba vybrat tu, která se zabývá ochranou obětí.

Další metoda použitá v této práci je metoda statistická, kdy za pomoci této metody bude provedeno srovnání počtu vykázaní, kriminality a nezaměstnanosti. Toto srovnání pomůže zjistit, zda uvedené jevy spolu souvisí a zda je tedy možné řešením jednoho sociálního jevu řešit druhý, tedy zda snížením kriminality nebo nezaměstnanosti lze snížit i počty domácího násilí. Souvislost mezi uvedenými jevy bude zjištěna analýzou závislosti za použití korelačního koeficientu. Korelace označuje míru stupně asociace dvou proměnných (Hendl: 2004, s. 240), v této práci tedy počet vykázaní a počet nezaměstnaných a počet vykázaní a počet trestných činů.

Ve své práci budu používat především sekundární data, která doplním svými osobními zkušenostmi s řešením ochrany před domácím násilím ze své praxe. Sekundární data budou čerpána z různých odborných studií, monografií a článků, důvodových zpráv k návrhům zákonů, ze zákonů, výroční zpráv neziskových organizací, soudních rozhodnutí a dále z různých periodik a internetových stránek organizací věnujících se problematice domácího násilí.

V práci budou využity kromě českých publikací věnujících se problematice domácího násilí také publikace zahraniční. Kromě zahraničních publikací budou použity i statistiky týkající se vykázaní v Německu (Bavorsku) a Rakousku, a to vzhledem k možnosti srovnání využívání tohoto institutu

v uvedených zemích s vykázáním v České republice. Svobodný stát Bavorsko i Rakousko jsou počtem obyvatel i rozlohou¹¹ srovnatelné s Českou republikou, proto budou využity statistiky právě z těchto států. K získání statistik bylo využito spolupráce mezi českou a bavorskou policií a bavorská policie byla cestou společného policejního centra požádána o zaslání těchto statistik (příloha č. 1). Statistiku vykázání v Rakousku byly zjištěny z internetových stránek rakouského ministerstva vnitra. V Polsku institut vykázání zatím neexistuje, na Slovensku je jeho úprava poněkud odlišná a zavedena zatím pouze po krátkou dobu, proto nebudou statistiky z těchto států použity.

Ve své práci bych dále rád srovnal míru nezaměstnanosti a kriminality s počtem případů domácího násilí v jednotlivých regionech a pokusil se zjistit, zda nezaměstnanost nebo kriminalita souvisí s počtem případů domácího násilí. Cílem tohoto srovnání však nebude prokázání kauzálního charakteru uvedených sociálních problémů, ale jen prokázání souvislosti. Pro prokázání kauzálního charakteru dvou proměnných je potřeba naplnit tři podmínky – souběžná změna obou jevů, vyloučení existence další, vnější příčiny a změna se musí projevit v logickém časovém pořadí (Disman: 2002, s. 28). Z těchto předpokladů je patrné, že druhou podmínku lze splnit jen obtížně, neboť příčin domácího násilí, kriminality a nezaměstnanosti je mnoho.

Dalšími cennými daty použitými v této práci budou již provedené výzkumy o domácím násilí a statistiky týkající se domácího násilí, kriminality a nezaměstnanosti. Jedná se především o statistiky Policie České republiky, Bílého kruhu bezpečí a Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky. Pro srovnání těchto statistik a zjištění míry závislosti jednoho sociálního jevu na druhém budou použity statistiky z let 2007 – 2011, tedy statistik od roku, kdy bylo možné uplatnit institut vykázání.

¹¹ Svobodný stát Bavorsko má 12 540 000 obyvatel a rozlohu 70549 km², Rakousko 8 260 000 obyvatel a rozlohu 83871 km², Česká republika 10 525 000 obyvatel a rozlohu 78864 km².

5. Teoretická východiska

Domácí násilí je složitý společenský problém, který musí být chápán v kontextu společenských, kulturních, náboženských, politických a sociálně ekonomických faktorů (Swanger in Keeling: 2008, s. 117). Při řešení tohoto problému je tak nutné vzít všechny uvedené faktory na vědomí. Rizikovým faktorem rozumíme něco, co se pojí nebo koreluje s procesem, kdy se člověk stane objektem násilí. Rizikové faktory popisují rozložení interpersonálního násilí v rámci populace (Walby: 2009, s. 72). Mezi nejrizikovější faktory podle Walbyové patří ženské pohlaví, nízký věk a chudoba. Právě chudoba úzce souvisí s nezaměstnaností, proto jsem se v práci rozhodl ověřit hypotézu, zda spolu souvisí nezaměstnanost a domácí násilí. Stejně tak lze za jeden z faktorů ovlivňující pravděpodobnost spáchání domácího násilí považovat trestnou činnost pachatele. Souvislost mezi kriminalitou a počty domácího násilí jsem se rovněž rozhodl ověřit.

Ve své práci se dále zaměřím na jednu možnost řešení problému domácího násilí a tím je ochrana obětí. Ochrana obětí domácího násilí je poměrně novým způsobem řešení tohoto problému, který ještě před několika lety byl v České republice řešen pouze v případě, že nabyl znaků trestného činu (Čírtková: 2008, s. 9). Předpokladem pro tento způsob řešení problému je hypotéza, že čím lepší je ochrana, tím méně dochází k dalším případům domácího násilí. Pokud je oběť dostatečně chráněna, respektive má možnost adekvátní ochrany, může být případný pachatel odrazen od páchání domácího násilí. Především ochrana pomocí represivních norem takto působí, neboť preventivní působení na pachatele je jedním z účelů trestu¹².

Ochrana obětí domácího násilí je důležitá také vzhledem k vysoké latentci tohoto problému. To je dalším důvodem, proč řešit tento problém. Opožděná intervence z venku podporuje opakování a vznik závažnějších forem domácího násilí (Čírtková: 2006, s. 58). Domácí násilí je jev, který se odehrává mezi blízkými osobami za zavřenými dveřmi jejich privátu

¹² Starý trestní zákon přímo v § 23 stanovil, co je účelem trestu – chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti.

(Čírtková: 2004, s. 237), čímž se odlišuje od jiných forem páchaní násilí. Dalším odlišujícím znakem je pachatel, kterého oběť zná a má k němu určitý vztah, díky kterému drží případy napadení v tajnosti, aby se o nich okolí nedovědělo.

Mezi příčiny domácího násilí lze zařadit mnoho jevů jako alkoholismus, nedostatek peněz, nezralost partnerů, sexuální požadavky, neshody, tíživou životní situaci apod. Světová zdravotnická organizace rozděluje hlavní příčiny domácího násilí na čtyři faktory a mezi tyto faktory rizika následně řadí: (Světová zdravotnická organizace: 2002, s. 98)

Individuální faktory:

Mladý věk, nadměrné pití alkoholu, deprese, poruchy osobnosti, nízké vzdělání, nízký příjem, svědek nebo oběť násilí v dětství.

Vztahové faktory:

Manželský konflikt, labilita manželství, mužská dominance v rodině, ekonomický stres, rodina žijící v chudobě.

Komunity:

Slabé postihy komunity vůči domácímu násilí, chudoba, malý společenský kapitál.

Společenské:

Tradiční genderové normy, normy podporující násilí.

Práce zabývající se možnostmi ochrany bude ukotvena v následujících teoretických konceptech možností ochrany:

Preventivní opatření. První z možností ochrany obětí domácího násilí je ochrana pomocí předběžného opatření soudu. Toto opatření je vydáno pouze na návrh oběti, která již nechce snášet příkoří a podá návrh příslušnému soudu k vydání rozhodnutí k opuštění společného obydlí ze strany násilné osoby. Toto rozhodnutí vydávají soudy v občanskoprávním řízení, násilník

není nijak potrestán, pouze musí opustit společné obydlí na určitou dobu¹³. Tento nástroj byl v roce 2007 modifikován v souvislosti nabytím účinnosti zákona o domácím násilí¹⁴. Do zákona bylo vloženo speciální ustanovení o předběžném opatření, které zpravidla navazuje na policejní vykazání, i když to není nezbytné. Cílem tohoto nástroje je „*poskytnout delší dobu osobě ohrožené domácím násilím, aby tato mohla ve lhůtě zákonem stanovené podat návrh ve věci samé, kterým se bude z logiky věci domáhat zejména úpravy poměru k nezletilým dětem, rozvodu manželství či vypořádání společného bydlení, a aby ohrožená osoba nebyla ze strany přítomné násilné osoby vystavena výhrůžkám či jinému nátlaku například na vzetí svého meritorního návrhu zpět.*“¹⁵

Dalším preventivním nástrojem ochrany obětí, jak je naznačeno výše, je policejní vykazání¹⁶. Lze jej považovat především za službu poskytovanou obětem domácího násilí. Vykazání je provedeno na základě rozhodnutí policisty přítomného na místě incidentu. Nezávisí na vůli oběti ani násilné osoby. Nejedná se ani o trestní opatření, jde pouze o předběžné opatření, jehož cílem je oddělit oběť od pachatele, která tak má možnost a čas rozmyslet si další postup. V návaznosti na vykazání jsou oběti poskytovány další služby, jak bude uvedeno dále (intervenční centra). Tento nástroj je velmi efektivní, neboť umožňuje policii ihned pomoci oběti tím, že vykáže násilníka z bytu a zakáže mu vstoupit zpět. Oběť tak nemusí čekat na rozhodnutí soudu o vydání předběžného opatření nebo potrestání odnětím svobody, případně uvalením vazby.

Ochrana pomocí poskytování informací a propagace. Tento způsob ochrany slouží především k seznámení s problémem domácího násilí a s možnostmi, které lze k ochraně využít. Nejvíce informací bylo veřejnosti poskytnuto v roce 2006, kdy byl schválen zákon o domácím násilí, a média

¹³ Zavedení tohoto nástroje mělo pro ochranu obětí podle výše uvedeného výzkumu STEMu velice pozitivní ohlas z řad veřejnosti – za užitečné řešení jej označili čtyři pětiny respondentů.

¹⁴ Zák. č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.

¹⁵ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím (zák. č. 135/2006 Sb.).

¹⁶ Vykazání je v současné době upraveno v § 44 a násl. zák. č. 283/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

informovala o možnostech, které tento zákon k ochraně před domácím násilím poskytuje. Jedná se o velmi důležitý způsob ochrany, neboť pouze informovaná oběť ví, na koho se obrátit a její problém nezůstane ukryt v soukromí.

Intervenční centra. Intervenční centra byla zřízena rovněž zákonem o domácím násilí a jejich úkolem je poskytovat krizovou pomoc osobám ohroženým domácím násilím. Tuto pomoc poskytují bezplatně. Cílem zřízení intervenčních center bylo poskytnutí bezprostřední bezplatné psychologické a sociální pomoci obětem a dále plnění úkolů koordinační a informační povahy mezi spolupracujícími orgány veřejné správy, zejména orgány sociálně-právní ochrany dětí, zdravotnickými zařízeními, policií a soudy. Tento nástroj patří s policejním vykazáním mezi nejefektivnější nástroje ochrany obětí domácího násilí, neboť po provedení vykazání je s obětí dále pracováno, je jí nabídnuta kromě psychologické a sociální pomoci rovněž pomoc právní, např. pomoc s podáním návrhu na předběžné opatření. O důležitosti a účelnosti tohoto nástroje svědčí počty kontaktů intervenčních center ze strany ohrožených osob a to i bez předchozího vykazání, jejichž počet je dvojnásobný, než počet kontaktů učiněných na základě předchozího vykazání.¹⁷ S činností intervenčních center lze spojit i činnost dalších nestátních neziskových organizací, které rovněž poskytují pomoc obětem domácího násilí, která může být rozličného charakteru – ubytování, právní pomoc, psychologická pomoc apod.

Ochrana pomoci represivních opatření. Jedná se o jeden z prvních způsobů ochrany obětí domácího násilí, kterou bylo možné v České republice využít. Ochrana spočívá v ukládání trestů za spáchané násilí. Tyto tresty lze ukládat podle trestního zákona nebo zákona o přestupcích, podle toho, jak bylo jednání kvalifikováno ze strany orgánů činných v trestním řízení. Tato ochrana existuje prakticky neustále, nicméně vzhledem k dispozici řízení na

¹⁷ Vykazání v ČR rok 2008 [online]. Domacinasili.cz, 2007 [cit.2011-12-14] dostupné z: <<http://www.domacinasili.cz/statistiky/vykazani-v-cr-rok-2008/>>.

straně oběti¹⁸, byla využívána jen velmi málo, prakticky jen jako poslední možnost oběti, která již nehodlala snášet násilníkové jednání. Tento způsob ochrany působí především hrozbou trestu za spáchané násilí. Jak bylo uvedeno výše, nevedl k přílišné ochraně oběti, neboť dispozice s řízením byla na straně oběti, která s násilnou osobou stále žila ve společné domácnosti, proto svůj souhlas s trestním řízením stáhla, nebo nepodala návrh na projednání přestupku.

Z tohoto důvodu došlo v roce 2004 ke změně trestního zákona, kam byla vložena nová skutková podstata trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě¹⁹. Tento trestný čin nebyl zahrnut mezi trestné činy, jejichž stíhání bylo podmíněno souhlasem poškozené osoby, bylo tedy prováděno z úřední povinnosti. Cílem této změny trestního zákona bylo zlepšit postavení oběti, která po podání oznámení byla zbavena rozhodnutí, zda dát souhlas nebo ho vzít zpět a nemohl na ní být v tomto směru vyvíjen žádný nátlak ze strany pachatele.

Ochrana pomocí občanskoprávních norem. Mezi tento způsob ochrany patří řešení problému pomocí norem občanského zákoníku – např. ochrana osobnosti, a norem zákona o rodině – např. rozvod. Tato ochrana obětí domácího násilí patří mezi nejstarší možnosti ochrany v naší republice, ale také k nejslabší. Úprava postrádá jakékoliv zvýhodnění obětí na úkor pachatele, který této situace může využívat například v případě řešení bytové otázky, kdy je oběť odkázána na společné soužití s pachatelem a nemá možnost zajistit si jiné bydlení.

¹⁸ Trestní řízení je u činů uvedených v § 163 tr. řádu mezi osobami blízkými konáno jen se souhlasem poškozeného, stejně tak přestupky proti občanskému soužití jsou projednávány pouze na návrh oznamovatele.

¹⁹ § 215a) trestního zákona účinného do 31.12.2009.

6. Deskriptivní část

V této části budou vymezeny důležité pojmy, které jsou během celé práce používány, a jejichž vymezení považuji za důležité pro další části práce.

6.1 Domácí násilí

Tato kapitola vymezující samotný pojem vykázání se věnuje důkladnému popisu pojmu domácí násilí, neboť tento jev lze vymezit z různých hledisek. Mezi šest základních typů definic patří – normativní, klinické, výzkumné, feministické, společenské a vývojové či vývojově psychologické (Čírtková, 2006, s. 192).

Domácí násilí je sociálně-patologický jev sui genesis, jde o nejnebezpečnější z forem agrese, která je mnohdy tolerována, tabuizována, bagatelizována, neboť se děje za zavřenými dveřmi. Domácí násilí je nejméně viditelné, mnohdy nepředvídatelné a nepochopitelné, nekontrolovatelné, těžko diagnostikovatelné a často nepostižitelné (Králičková: 2011, s. 5).

Domácí násilí zahrnuje všechny druhy fyzického, sexuálního a psychického násilí ve všech typech intimních vztahů (Beranová: 1999, s. 1).

Domácí násilí je komplexní jev, který může nabývat různých podob a je sycen různými příčinami (Čírtková: 2008, s. 10).

Domácí násilí²⁰ je fyzické, psychické nebo sexuální násilí mezi intimními partnery, tj. manžely, druhy apod., ke kterému dochází v soukromí, tedy mimo kontrolu veřejnosti, intenzita násilných incidentů se zpravidla stupňuje a u oběti vede ke ztrátě schopností včas zastavit násilné incidenty a efektivně vyřešit narušený vztah.

²⁰ Co je a co není domácí násilí [online]. Bílý kruh bezpečí, 2009 [cit . 2011-04-28]. Dostupné z <http://www.bkb.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=298>.

Typickými znaky domácího násilí²¹ jsou:

- přítomnost některé z forem násilí mezi osobami žijícími ve společném obydlí
- dlouhodobost (cyklus násilí se opakuje: růst napětí – násilný incident – zklidnění)
- jasně rozpoznatelné role (lze rozlišit násilnou a ohroženou osobu, vzájemné postavení je nerovné a role se v průběhu incidentů nemění)
- nárůst intenzity násilí (lze pozorovat, že incidenty jsou častější a krutější nebo hrozí, že se tak stane)

Domácí násilí je jednostranné, násilná a ohrožená osoba si nikdy nemění role, jde o dlouhodobou záležitost, jednání na pokračování, nikoliv o ojedinělý případ napadení nebo schválnosti.

Nejvyšší správní soud přirovnává domácí násilí k šikaně: *„Šikanování (zde ve vztahu dvou blízkých lidí) zahrnuje širokou škálu útoků proti důstojnosti a zdraví člověka - od verbálních útoků, urážek, zesměšňování, ponižování, vyhrožování různými újmami nebo násilím, přes ničení věcí, omezování pohybu, neustálou kontrolou, omezování kontaktů s rodinou a přáteli, až po fyzické napadání ve formě pohlavků, kopání, bití, vyhrožování nebo ohrožování zbraní, popřípadě až po použití zbraně. V každém případě jde vždy o jednání volné a úmyslné, resp. svévolné. Pachatel má vždy možnost ovlivnit své jednání, rozhoduje se, zda se bude násilně (šikanózně) chovat, či nikoliv. Významným indikátorem domácího násilí je nerovné postavení mezi pachatelem a obětí. Pachatel má nad obětí zjevnou nebo i nevyslovenou či obětí nepřiznanou převahu. Je to vždy pachatel, kdo určuje pravidla. To, co smí pachatel, nesmí oběť. Postavení oběti je tak podřízené a odvozené od nároků, požadavků a hrozeb pachatele. Dalším znakem domácího násilí je opakovanost - zjednodušeně řečeno, jeden pohlavek,*

²¹ Metodická příručka č. 1/2010 ředitele ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia České republiky k realizaci závazného pokynu policejního prezidenta č. 166/2009 o provádění vykazání, str. 1.

*políček nutně ještě neznamená, že se jedná o domácí násilí; pokud však již takových jednání bylo více i v minulosti, jejich četnost se zvyšuje, již nelze zcela úvahu o možnosti domácího násilí přejít."*²²

V důvodové zprávě k zákonu č. 135/2006, kterým se mění některé zákony v oblasti před domácím násilím je definováno domácí násilí následovně: „domácím násilím se rozumí opakované násilné jednání nebo opakované vyhrožování násilným jednáním, v důsledku kterého dochází, nebo hrozí, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti mezi osobami, které jsou či byly spolu v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu a žijí ve společně obývaném bytě nebo domě. V rámci domácího násilí lze jednoznačně identifikovat osobu násilnou i osobu ohroženou, proti níž takové útoky nebo výhrůžky útokem směřují.“²³

Definice domácího násilí lze najít velmi mnoho, ve všech však lze najít společné znaky – jedná se o násilí mezi blízkými osobami, v jejich soukromí, ve společném obydlí, je dlouhodobé a jednostranné s narůstající intenzitou.

Domácí násilí je nejrozšířenější formou agrese mezi lidmi (Schneider: 2000, s. 87). Domácí násilí je fenoménem, který se nevyhýbá žádné vrstvě společnosti, a kterého se dopouštějí jak muži, tak i ženy, ale i osoby stejného pohlaví a dochází k němu i mezi generacemi. Problémem domácího násilí je jeho skrytá podoba, neboť se odehrává za zavřenými dveřmi v úzkém okruhu blízkých osob, většinou na sobě vzájemně závislých, ať již ekonomicky nebo emocionálně.

Vzhledem ke skryté formě domácího násilí, se orgány, které mohou poskytnout adekvátní ochranu, o problému doví, až když je problém vygradován a ohrožená osoba se odhodlá věc oznámit někomu dalšímu, ať již známému, lékaři, na linku bezpečí nebo policii. Aby mohla být adekvátní ochrana poskytována, je potřeba získat mnoho informací, jak o ohrožené, tak

²² Rozsudek nejvyššího správního soudu sp.zn. 5 As 84/2008-81 ze dne 31.3.2009.

²³ Sněmovní tisk č. 828, IV. volební období 2004 [online]. Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, 2011 [cit. 2011-09-18]. Dostupný z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=828&CT1=0>.

i o násilné osobě, ale i o způsobu páčání domácího násilí, časovém rozmezí, apod. Zejména dlouhodobost je jedním z hlavních znaků domácího násilí a pro organizace poskytující pomoc je tento znak důležitým vodítkem, jak zjistit, že se opravdu jedná o domácí násilí. K objektivnímu prokázání dlouhodobosti slouží především různé záznamy organizací o oznámení učiněných ohroženou osobou o napadení. A právě tato oznámení většinou chybí, neboť ohrožené osoby oznamují svůj problém, až když vygraduje do té míry, že jej nedokážou samy zvládnout a vyhledají nějakou pomoc.

Účastníky domácího násilí jsou vždy nejméně dvě osoby – ohrožená a násilná.

Násilná osoba je osoba, která ohrožuje ohroženou osobu na životě, zdraví anebo svobodě nebo lidské důstojnosti, žije s ohroženou osobou ve společném obydlí a lze důvodně předpokládat, že se tato osoba bude dopouštět i nadále nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti.

Ohrožená osoba je osoba, která je ohrožena nebezpečným útokem proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažným útokem proti lidské důstojnosti, ze strany násilné osoby.

6.2 Prevence

Prevence je jedním ze základních opatření vedoucí ke snížení určitého negativního jevu. Prevence je důležitá jak u řešení případů domácího násilí, tak i u předcházení kriminalitě nebo nezaměstnanosti. Vždy je lepší problémům předcházet než je posléze složitě řešit. Otázkou však je, jak předcházet domácímu násilí, které je typické svou latencí. Z tohoto důvodu je důležité jasně a srozumitelně popsat problematiku domácího násilí, seznámit s ní co možná nejširší veřejnost a zvýšit citlivost společnosti vůči tomuto jevu (Špatenková in Ševčík: 2011, s. 151).

Prevenci lze rozdělit na primární, zaměřenou na eliminaci rizik vzniku domácího násilí, z nichž nejúčinnějším opatřením je pečlivý a uvážlivý výběr

partnera a budování dobrého rodinného zázemí. Sekundární prevence se zaměřuje na včasnou identifikaci problému domácího násilí, kdy zahrnuje všechna opatření a intervence s cílem zabránit zhoršování situace, zamezit komplikacím a negativním důsledkům. Tato prevence má různou podobu, např. krizová intervence, poradenství nebo různá terapie. Terciární prevence je pak zaměřena na zmírnění nepříznivých dopadů domácího násilí (Špatenková in Ševčík:2011, s. 152-153).

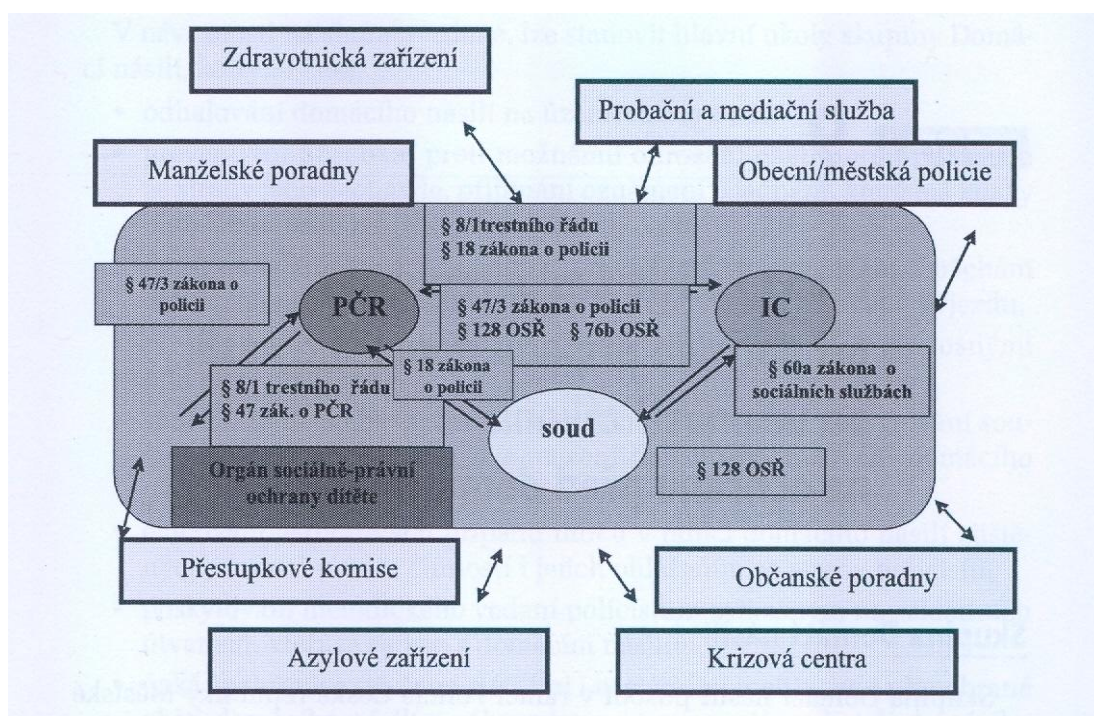
Z uvedeného krátkého přehledu je zřejmé, že dále uvedené možnosti ochrany před domácím násilím spadají pod prostředky sekundární a terciární prevence, přestože jejich použití s prevencí na první pohled vůbec nesouvisí, protože problému nepředchází, ale řeší jej až poté, co se stal. Nicméně každý případný trest nebo určité opatření vůči pachateli domácího násilí působí již svou hrozbou, tedy tím, že pachateli může být uloženo, čímž jej odradí od spáchání a stává se tak preventivním opatřením.

Hlavním cílem prevence tedy není stíhat a potrestat pachatele domácího násilí, ale vhodnými prostředky předcházet vzniku domácího násilí. Nejúčinnějšími prostředky disponuje samozřejmě primární prevence, pomocí které vůbec nedojde ke spáchání domácího násilí.

6.3 Pomoc obětem

Pomoc obětem domácího násilí je založena na interdisciplinární spolupráci různých organizací, mezi kterými jsou tři organizace tvořící tři pilíře ochrany obětí. Těmito pilíři jsou Policie ČR, soudy a intervenční centra.

Interdisciplinární spolupráci lze znázornit následujícím schématem:

Zdroj: Střílková P., Fryšták M., *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*, Ostrava : Key Publishing, 2009, s. 45

6.3.1 Ochrana ze strany policie

Policie České republiky má od počátku roku 2007 velmi účinný nástroj pro řešení konfliktů domácího násilí a tím je institut vykázání. Dalším nástrojem ochrany obětí násilí je institut krátkodobé ochrany, kterou je možné poskytovat nejenom obětem domácího násilí, ale i dalším subjektům, pokud je ohroženo jejich zdraví nebo jim hrozí jiné vážné nebezpečí. Krátkodobá ochrana je novější oprávněním policie, které je možné využít od roku 2009.

6.3.1.1 Vykázání

Vykázání je využitím oprávnění policisty, na základě něhož je násilná osoba povinna na dobu 10 dnů opustit společné bydlení a jeho bezprostřední okolí, zdržet se vstupu na tato místa (teritoriální ochrana)²⁴ a zdržet se styku

²⁴⁾ § 44 odst. 1 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

nebo navazování kontaktu s ohroženou osobou (personální ochrana)²⁵. Tato definice vykázaní vychází přímo ze zákona o Policii ČR²⁶. Poprvé se pojem vykázaní stal součástí našeho právního řádu v roce 2007, kdy byl novelizován „starý“ zákon o policii²⁷ a mezi oprávnění policie bylo přidáno i vykázaní. Vykázaní bylo prováděno formou správního rozhodnutí policejního orgánu, který na místě incidentu po vyhodnocení všech skutečností dospěl k závěru, že dochází k páčání domácího násilí a je na místě násilné osobě zamezit v dalším napadání ohrožené osoby a to nejen na okamžik přítomnosti policejní hlídky, ale i do budoucnosti. Na místě bylo ohrožené i násilné osobě předáno potvrzení o vykázaní a vlastní rozhodnutí bylo vydáno až následně. Problémem ve vykazování podle tohoto zákona bylo podle mého názoru vydávání správního rozhodnutí, které bylo něčím novým, ztěžovalo práci policie, a proto bylo vydáváno pouze sporadicky. Toto bylo změněno současným zákonem o Policii ČR, kdy vykázaní je prováděno faktickým úkonem, o kterém policista sepíše úřední záznam. K návrhu nového zákona o policii se vyjádřil doc. Mates takto: „vykázaní by se mělo dít tzv. faktickým úkonem a nikoli rozhodnutím, které spíše zatěžovalo, než přispívalo k ochraně všech zúčastněných subjektů.“ (Mates: 2008, str. 16).

Rozhodnutí podle starého zákona i úřední záznam podle současného zákona o Policii ČR je povinen policista zaslat příslušnému intervenčnímu centru a soudu, který je příslušný k rozhodnutí o návrhu na vydání předběžného opatření podle občanského soudního řádu. Podle současné právní úpravy toto musí učinit do 24 hodin od vykázaní²⁸. Podle předchozí úpravy byl policista povinen vydat rozhodnutí do 24 hod. od provedení vykázaní a do dalších 24 hod. zaslat příslušným úřadům. Změnou zákona se tak urychlila spolupráce zejména mezi policií a intervenčními centry, které tak mohou ihned začít pracovat s aktéry domácího násilí. Pokud jsou incidentu přítomny děti, zasílá se dále úřední záznam o vykázaní i příslušnému orgánu

²⁵) § 45 odst. 1 písm. c) zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

²⁶ Zákon č. 273/1998 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

²⁷ Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

²⁸ § 47 odst. 3) zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

sociálně-právní ochrany dětí, rovněž ve lhůtě 24 hod. Toto se děje velmi často, neboť děti jsou svědky domácího násilí v 69 % incidentů²⁹, přičemž dalších 17 % dětí žije v rodinách, kde dochází k domácímu násilí.

Vykázání, které znamená pro násilnou osobu zamezení vstupu do svého bydliště, tedy omezení jejího ústavně zaručeného práva, je „pouze“ preventivním opatřením. Nejedná se o represivní opatření, za něž je mnoho osob považuje. Právě omezení ústavního práva bylo zdrojem mnoha diskusí o tom, zda vykázání zařadit do našeho právního řádu či nikoliv³⁰. Nicméně ústavní pořádek obsahuje i jiná práva, jako je právo na zdraví, život a důstojné životní podmínky a vyjadřuje určitou prioritu práv, která se stala jedním ze zásad při tvorbě zákona o domácím násilí. V důvodové zprávě k zákonu č. 135/2006 je tato zásada popsána takto: *„zásah do soukromé sféry je přípustný, pokud je podle hodnotového řádu demokratické společnosti nezbytný, zvláště pak k ochraně zdraví, života, práv a svobod jiných ohrožených osob“*³¹.

6.3.1.2 Krátkodobá ochrana

Krátkodobá ochrana je dalším z preventivních opatření policie, které mohou přispět k zajištění bezpečnosti ohrožené osoby. Na rozdíl od vykázání, které policisté provedou na základě vlastního zjištění situace na místě z úřední povinnosti, bez ohledu na žádost nebo přání ohrožené nebo násilné osoby, krátkodobá ochrana je poskytována pouze na žádost a osoba, které je ochrana poskytnuta, musí s ochranou souhlasit. Zákon o Policii ČR upravuje čtyři možnosti ochrany – fyzickou ochranu, dočasnou změnu pobytu osoby, použití zabezpečovací techniky nebo poradensko-preventivní činnost³². V případě domácího násilí je právě čtvrtá možnost krátkodobé ochrany nejvíce využívána.

²⁹ Reprezentativní výzkum 2006 – STEM [online]. Domacinasili.cz, 2007 [cit. 2011-05-09]. Dostupný z: <<http://www.domacinasili.cz/statistiky/reprezentativni-vyzkum-2006-stem/>> .

³⁰ Např. Novák V., *Zákony které se přijímají, diskriminují muže*, *Sociální práce*, 2/2006, str. 47 a násl.

³¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 135/2006, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před s domácím násilím.

³² § 50odst. 1) zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

6.3.2 Soudní ochrana

Soudní ochrana obětí domácího násilí je poskytována jak soudy v občanskoprávním řízení tak i soudy v řízení trestním. Civilní soudy mohou poskytovat kvalitní ochranu ještě před spácháním nejzávažnějších forem domácího násilí, zatímco trestní soudy tuto ochranu poskytnou až ex post, tedy až když se pachatel dopustí některého z trestných činů, za které na něho může být uvalena vazba³³. Další ochranou poskytnutou soudy při trestním řízení je uložení trestu odnětí svobody soudem. Kromě ochrany soudy lze za jistou formu ochrany považovat i ochranu ze strany správních orgánů při projednávání přestupků, které mohou být v souvislosti s domácím násilím páčány. Jedná se především o přestupky proti občanskému soužití, za které lze pachateli uložit „pouze“ pokutu, nicméně posláním správních orgánů při projednávání přestupků je vést občany k tomu, aby dodržovali zákony a jiné právní předpisy a respektovali práva spoluobčanů.³⁴

6.3.2.1 Předběžné opatření

Předběžné opatření je soudním rozhodnutím podle občanského soudního řádu, kterým příslušný soud může na návrh upravit poměry mezi osobami před zahájením řízení³⁵. V případě domácího násilí obsahuje občanský soudní řád od roku 2006 speciální ustanovení týkající se předběžného opatření v případě účastníka, který vážným způsobem ohrožuje život, zdraví, svobodu nebo lidskou důstojnost navrhovatele a soud tomuto účastníku může nařídit, aby opustil společné obydlí a zdržel se setkávání s navrhovatelem. Jedná se obdobný institut jako policejní vykázaní, s tím rozdílem, že je použit pouze na návrh. Způsob tohoto opatření je upraven obdobně jako u vykázaní, liší se pouze délkou. Soud může takto „vykázat“ osobu na jeden měsíc, přičemž tato lhůta může být v odůvodněných případech prodlužována až na jeden rok.

³³ Trestné činy, za které hrozí trest odnětí svobody delší než dva roky - § 68 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

³⁴ § 1 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

³⁵ § 74 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

6.3.3 Intervenční centra

Intervenční centra jsou instituce upravené zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Intervenční centra poskytují všestrannou pomoc osobám ohroženým domácím násilím, zejména v období po policejním vykázání. O provedení vykázání se intervenční centra dozvědí od policie, která je povinna do 24 hodin od vykázání informovat tato centra. Pracovníci tohoto centra poté kontaktují ohroženou osobu a nabídnou jí pomoc, která spočívá zejména v poskytnutí informací o dalším možném postupu, poradenské činnosti a poskytnutí psychologické podpory. Intervenční centra se řídí těmito principy: diskrétnost, anonymita, důvěra, dostupnost, individuální přístup, interdisciplinární přístup (Králičková: 2011, s. 16). Intervenční centra jsou zřízena v každém kraji (v Moravskoslezském dokonce dvě), jejich dostupnost je po celých 24 hodin. Výhodou intervenčních center jsou civilní pracovníci, kterým ohrožené osoby zpravidla více důvěřují, nežli policii.

6.3.4 Nestátní neziskové organizace

Neziskové organizace jsou instituce zabývající se pomocí potřebným. Tyto organizace se zabývají různými okruhy činností a část se specializuje na pomoc obětem domácího násilí. Mezi tyto organizace patří:

Bílý kruh bezpečí – zabývá se pomocí obětem trestných činů a pomoci před jinou kriminalitou, jeho pomoc obsahuje právní poradenství, psychologické poradenství, sociální poradenství. (www.bkb.cz)

Spondea – nezisková organizace, která zahrnuje krizové centrum pro děti, dospívající a rodinu a intervenční centrum pro oběti domácího násilí. Formy pomoci zahrnují ambulantní, terénní a pobytové péče. (www.spondea.cz)

Persefona je registrovaným poskytovatelem odborného sociálního poradenství obětem domácího násilí, sexuálního zneužívání a znásilnění. Rozsahem služeb pokrývá psychologickou, sociální a právní pomoc obětem uvedeného příkoří i jejich blízkým v rámci města Brna a Jihomoravského

kraje.(www.persefona.cz)

Liga lidských práv je česká nevládní organizace, která se zaměřuje na ochranu lidských práv v rozsahu, v kterém tato práva garantuje Listina základních práv a svobod a závazné mezinárodní smlouvy. Liga prosazuje lidská práva pro zvýšení kvality a důstojnosti života, a to za pomoci výzkumu, vzdělávání, vedení strategických právních případů a předkládání argumentů a řešení. (www.llp.cz)

Acorus poskytuje osobám ohroženým domácím násilím pomoc v překonávání nepříznivé sociální situace. Pomoc je poskytována prostřednictvím azylového domu, krizové pomoci a odborného sociálního poradenství. (www.acorus.cz)

La Strada - obecně prospěšná společnost La Strada Česká republika je nevládní nezisková organizace, která působí v oblasti řešení problematiky obchodu s lidmi. La Strada ČR je jedinou specializovanou organizací, která se v rámci ČR výhradně věnuje poskytování pomoci obchodovaným a vykořisťovaným osobám. (www.strada.cz)

Nadace naše dítě - posláním a cílem nadace je pomoc týraným, zneužívaným, handicapovaným, ohroženým a opuštěným dětem. Pomáhá formou přímé finanční podpory, osvětovou činností a prosazováním legislativních změn. (www.nasedite.cz)

Linka důvěry poskytuje psychologickou telefonickou podporu při akutních psychicky traumatizujících situacích jak pacientům s různými psychickými obtížemi tak i širší dospělé veřejnosti. Mimo jiné pomáhá při dlouhodobě zatěžujících situacích ve vztazích, rodině, práci. Obecně to jsou situace, kdy psychicky strádající aktuálně pociťuje potřebu dostupného odborného a současně lidského kontaktu, který je pro něj bezpečný. Linka důvěry pracuje jako psychologické telefonické pracoviště první psychologické pomoci v krizi. Je odborným poradcem, psychickou podporou a informačním zdrojem o odborné péči v oblasti duševního zdraví a psychosociální pomoci. (www.help-psych.cz)

Koordona neboli „Koalice neziskových organizací proti domácímu násilí“, byla založena dne 25.11.2004 v Praze jako volné sdružení organizací zabývajících se právy žen v kontextu násilí na ženách a domácího násilí. Vznikla v návaznosti na společnou roční mediální a osvětovou kampaň proti domácímu násilí. Koordona je volné sdružení neziskových organizací. Jedná se o: organizace poskytující poradenskou činnost spojenou s vedením azylových domů (s utajenou či neutajenou adresou) pro ženy - oběti domácího násilí; specializované právní a psychosociální poradny; organizace poskytující osvětu k problematice porušování lidských práv žen; organizace, jejichž širší poradenská činnost zahrnuje i oblast domácího násilí, a v neposlední řadě azylové domy pro matky s dětmi, jejichž klientela není jenom z oblasti domácího násilí. Členskými organizacemi Koordony jsou:

Amnesty International

Psychosociální centrum Acorus, o.s.

Arcidiecézní charita Praha- projekt Magdala

Elektra, o.s.

Slezská diakonie, poradny Elpis (Ostrava, Havířov, Třinec, Karviná)

Magdalenium, o.s.

Občanská poradna Nymburk, o.s.

proFem, o.p.s.

Rosa, o.s.

Most k životu, o.p.s., Trutnov

Persefona, o.s.

Cílem Koordony je zejména napomoci účinné spolupráci neziskových organizací hájících ženská práva a vystupujících proti násilí na ženách a domácímu násilí, koordinovat a standardizovat pomoc obětem domácího násilí a prosazovat systémové změny v oblasti domácího násilí, násilí na ženách a ženských práv vůbec.

6.4 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost vyjadřuje počet lidí, kteří nemají možnost uplatnit na trhu práce svoji nabídku. Nezaměstnanost je měřena pomocí míry nezaměstnanosti, která vyjadřuje poměr mezi počtem nezaměstnaných a počtem ekonomicky aktivních obyvatel. Pro měření míry nezaměstnanosti jsou používány různé metodiky. V této práci bude pracováno s mírou nezaměstnanosti počítanou podle metodiky Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.

Nezaměstnanost znamená především značné snížení životní úrovně, někdy i chudobu. Nezaměstnaní žijí častěji v konfliktních a neuspořádaných rodinných poměrech, ztrácejí sebedůvěru, smysl života, stydí se za své postavení, bortí se jejich životní stereotypy, struktura prožívání času. Častěji se dopouštějí trestné činnosti, snadněji podléhají toxikomanii, více je ohroženo jejich psychické i fyzické zdraví, dříve umírají (Potůček: 1995, s. 62).

Pro populaci České republiky byla ještě v nedávné minulosti nezaměstnanost nezvyklým sociálním jevem, se kterým se obtížně vyrovnávala (Večeřa: 1996, s. 97). Důvodem této situace je stav před rokem 1989, kdy v České republice byla plná zaměstnanost, a nezaměstnaní byli kriminalizováni³⁶. V současné době je již nezaměstnanost jevem zcela běžným, nicméně i tak je pro část populace těžké se s tímto jevem vyrovnat, pokud postihne právě ji.

Nezaměstnanost má dalekosáhlé ekonomické a sociální dopady i příčiny (Žižková in Krebs: 2007, s. 288). Nezaměstnanost je strukturovaný sociální jev, proto je třeba rozlišovat různé druhy nezaměstnanosti (Večeřa: 1996, s. 95). Nezaměstnanost může být dobrovolná a nedobrovolná, frikční strukturální, sezónní, latentní, dočasná, cyklická, stagnativní nebo lidé jen upřednostňují volný čas před prací.

³⁶ Do roku 1990 obsahoval trestní zákon trestný čin příživnictví § 203, kterého se dopustil mimo jiné ten, kdo se soustavně vyhýbal povinné práci.

Lze se setkat i s názory³⁷, že na svobodném trhu nemůže nikdy problém nedobrovolné nezaměstnanosti vzniknout. Lidé totiž nepožadují práci, ale práci za mzdu. Kdo chce dělat, vždy si práci najde, byť za nulovou mzdu nebo by za práci platil. Tato teorie vychází z hypotézy, že práce je statek jako každý jiný a lze ho za určitou, byť někdy i zápornou cenu na svobodném trhu vždy prodat.

Pro účely této práce budou využity statistiky Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, proto bude dále pracováno jen s počty nezaměstnaných evidovaných úřady práce.

6.5 Kriminalita

Kriminalita je hromadný sociálně patologický jev, který lze vymezit z trestněprávního nebo sociálního hlediska. V trestněprávním pojetí kriminality se do ní zahrnují veškeré skutkové podstaty trestných činů upravené platným trestním právem hmotným. V sociologickém, nejširším smyslu slova se kriminalitou rozumí nejen trestná činnost zakotvená v platných trestněprávních normách, ale i ta sociálně škodlivá chování, která sice nejsou ohrožena trestními sankcemi, avšak s trestnou činností úzce souvisejí (např. abúzus drog, prostituce, korupční jednání apod.) (Válková in Hendrych: 2003).

Z výše uvedeného pojetí kriminality vycházejí i různé definice kriminality. Legální (juristické) pojetí kriminality považuje za kriminalitu souhrn jednání, které trestní právo posuzuje jako trestné činy. Sociologická definice pracuje s teorií odchýlného či deviantního chování (Novotný: 2001, s. 15 – 16). Kriminalita jako sociálněpatologický fenomén má aspekty společenské i osobnostní, sociologické, psychologické, psychiatrické, pedagogické, trestněprávní a jiné (Novotný: 2001, s. 12). Kriminalita je jevem, který narušuje harmonický vývoj společnosti, a je tedy pro společnost dysfunkční a společensky škodlivý.

³⁷ Zadražil, P. *Regionální politika zaměstnanosti* (přednáška), Klatovy : ČZU, 26.4.2008.

Obě definice považují za kriminální jednání společensky škodlivé. Kriminalitu lze rozdělit na kriminalitu zjevnou a kriminalitu latentní, které společně tvoří kriminalitu skutečnou. Míru latentní kriminality ovlivňuje zejména intenzita formální a neformální kontroly, tolerance poškozených a úroveň právního vědomí občanů. Čím je trestný čin závažnější, tím je menší míra latence (Novotný: 2001, s. 40). Zde je jistá podobnost s případy domácího násilí, kdy k oznámení domácího násilí se oběť odhodlá, až když intenzita trýznění přesáhne určitou, pro oběť neúnosnou mez. Domácí násilí je vysoce latentní formou násilí, nejméně kontrolovanou a co do své frekvence a závažnosti nejvíce podceňovanou (Novotný: 2001, s. 274).

Kriminalitu dále dělíme podle různých hledisek – podle objektu napadení na násilnou, majetkovou, hospodářskou, obecnou apod., podle osoby pachatele na kriminalitu mládeže, dospělých, mužů, žen apod.

V této práci bude pracováno s kriminalitou odpovídající legální definici a pro účely hledání souvislostí s počty vykázaní budou použity pouze násilné trestné činy.

Násilná kriminalita je součástí kriminality obecné a bývá z hlediska své frekvence právem považována za určitý ukazatel míry úspěšnosti státu a společnosti o kontrolu kriminality (Novotný: 2001, s. 264). Mezi násilné trestné činy jsou v policejních statistikách zahrnovány trestné činy vražda, ublížení na zdraví, nebezpečné pronásledování, nebezpečné vyhrožování, týrání svěřené osoby, týrání osoby žijící ve společném obydlí a další³⁸, tedy trestné činy, které úzce souvisí s domácím násilím.

Za nejrozšířenější formu násilného jednání ve společnosti pak bývá označováno právě domácí násilí. Uvádí se, že pravděpodobnost být napaden a poraněn či usmrcen v bezpečí domova členy rodiny je třikrát větší než pravděpodobnost napadení na ulici a že každou osmou českou ženu partner bije (Novotný: 2001, s. 274).

³⁸ K statistice násilných trestných činů blíže *Statistické přehledy kriminality* [online]. Policie ČR, 2010 [cit. 2012-01-21]. Dostupná z: < <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-374076.aspx> > .

7. Analytická část

V předchozí části byly popsány současné možnosti ochrany obětí domácího před násilnou osobou. Stěžejním prostředkem ochrany je policejní vykázání, které je na rozdíl od všech ostatních možností vázáno na rozhodnutí zasahujících policistů, nikoliv na rozhodnutí oběti. Oběť ani pachatel nemohou prakticky ovlivnit toto rozhodnutí³⁹, především nemohou ovlivnit výkon tohoto rozhodnutí. Vykázání je zákonem stanoveno na deset dnů a nelze jej žádným způsobem zkrátit. Jedinou možností je podání námitek, kterým bude vyhověno. Všechny ostatní možnosti ochrany jsou závislé na vůli oběti, např. podat návrh k soudu, oznámit věc svému lékaři, nebo věc řešit odchodem. V této části budou srovnány tři vzájemně se doplňující možnosti ochrany obětí domácího násilí a to soudní ochrana, ochrana za pomoci intervenčních center a ochrana ze strany policie.

7.1 Soudní ochrana

Soudní ochrana je základní institut ochrany všech osob před jakýmkoliv protiprávním jednáním. Jedná se jeden ze základních principů demokracie zakotvený přímo v naší Ústavě a Listině základních práv a svobod.⁴⁰ Ochrana za pomoci soudů má tedy nejvyšší právní sílu a rozhodnutí soudu nemůže žádný jiný orgán veřejné moci změnit. Oběti domácího násilí mohou v našem státě využít ochranu jak ze strany soudů civilních, tak i trestních a v určitém případě i soudů správních.

7.1.1 Občanskoprávní řízení

Nejjednodušší případ pomoci ze strany soudů je vydání předběžného opatření. Toto opatření vydávají civilní soudy na návrh oběti. Předběžné

³⁹ Částečně mohou ovlivnit zasahující policisty svými výpověďmi, ale vzhledem k tomu, že vykázání je zpravidla prováděno až při opakovaném nahlášení incidentu, policisté již mají určitý obraz o aktérech případu a jejich přístupu.

⁴⁰ Čl. 4 Ústavy – základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci, čl. 36/1 Listiny – každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu.

opatření upravuje prozatímně poměry mezi osobami, než bude vydáno rozhodnutí ve věci samé. Předběžné opatření je upraveno v občanském soudním řádu⁴¹, který upravuje „obecné“ předběžné opatření, tedy předběžné opatření v jakémkoliv občanskoprávním soudním řízení, i předběžné opatření „zvláštní“ v případě vykázaní. Obecné předběžné opatření je vydáno především, pokud je potřeba zatím upravit poměry účastníků, nebo pokud je obava, že by výkon rozhodnutí byl ohrožen. Týká se např. placení výživného, péče o dítě, poskytnutí pracovní odměny, nakládání nebo nenakládání s určitými věcmi nebo právy apod. Zvláštní předběžné opatření bylo do občanského soudního řádu vloženo zákonem o domácím násilí⁴². Toto ustanovení⁴³ chrání právě oběti domácího násilí a je využíváno v souvislosti s policejním vykázaním, i když jím není podmíněno. Soud může na návrh oběti rozhodnout o vykázaní násilníka ze společného obydlí a to na dobu jeden měsíc. Opatření může být na návrh prodlouženo, přičemž celková doba vykázaní nesmí přesáhnout dobu jednoho roku. Po dobu soudního vykázaní uloží soud účastníkovi, proti kterému návrh směřuje, aby zejména opustil společné obydlí i jeho bezprostřední okolí, nezdržoval se ve společném obydlí nebo do něj nevstupoval a zdržel se setkávání s navrhovatelem. Opatření je vydáno bezodkladně po podání návrhu, pokud nehrozí nebezpečí z prodlení ve lhůtě 48 hodin⁴⁴. Tato lhůta je kratší než lhůta pro vydání obecného předběžného opatření, kde činí sedm dnů.

Vydání předběžného opatření však vyžaduje aktivitu na straně oběti, která musí podat návrh na toto opatření. Soud sám nemůže toto opatření bez návrhu vydat, a to i pokud obdrží úřední záznam o vykázaní od Policie ČR, která je povinna tento záznam soudu zaslat. Podání návrhu vyžaduje určité formální náležitosti, bez kterých nemůže být o návrhu rozhodnuto. Sama oběť domácího násilí nemusí tuto možnost své ochrany znát nebo neví, co takový návrh musí obsahovat, proto ji nevyužije. Pokud oběť oznámí incident policii, je i při nevykázaní násilné osoby zpravidla poučena o možnosti podání

⁴¹ Zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

⁴² Zák. č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.

⁴³ § 76b občanského soudního řádu.

⁴⁴ § 76c odst. 2, zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

návrhu na předběžné opatření soudu. Zda tuto možnost oběť využije, závisí pouze na jejím rozhodnutí. Zde je proto důležitá další možnost ochrany a tou jsou intervenční centra.

7.1.2 Trestní řízení

Soudy však mohou poskytnout ochranu i v rámci trestního soudnictví. Zde již poskytují ochranu z úřední povinnosti jako orgány činné v trestním řízení. Soudy však nezahajují řízení samy, ale po podání obžaloby ze strany státního zastupitelství. Trestněprávní ochrana nastupuje v případě, že se pachatel domácího násilí dopustil trestného činu. Všechny orgány činné v trestním řízení pak musí konat a závěrem trestního řízení může být odsouzení pachatele k odnětí svobody, čímž je docíleno na nějakou dobu nejlepší ochrany oběti. Pachatel ve výkonu trestu odnětí svobody nemůže oběti nijak ublížit. Ještě před odsouzením pachatele však může být umístěn ve věznici a to v případě výkonu vazby. Do vazby může být pachatel umístěn jen za zákonem stanovených podmínek. Tyto podmínky jsou uvedeny v § 67 trestního řádu, který upravuje tři druhy vazby útěkovou (pokud hrozí, že pachatel se bude trestnímu stíhání vyhýbat, zejména proto, že mu hrozí vysoký trest), předstižnou (pokud hrozí, že pachatel bude opakovat, nebo dokoná trestnou činnost, pro kterou je stíhán) a koluzní (pokud hrozí, že pachatel bude působit na ještě nevyslechnuté svědky, nebo jinak mařit trestní stíhání). V případech stíhání pro některý z trestných činů souvisejících s domácím násilím přichází v úvahu uvalení vazby prakticky ze všech důvodů, nicméně nejčastěji se bude jednat o vazbu koluzní, případně předstižnou.

7.1.3 Správní řízení

Poslední možnost soudní ochrany je ze strany správních soudů, respektive v rámci správního soudnictví⁴⁵. Tato ochrana je možná v případě, že skutek, který pachatel domácího násilí spáchal, byl kvalifikovaný jako

⁴⁵ Samostatné správní soudy kromě Nejvyššího správního soudu v naší republice neexistují – pozn. autora.

přestupek a byl projednán příslušným orgánem obce⁴⁶. O odvolání proti rozhodnutí přestupkové komise sice rozhoduje příslušný orgán krajského úřadu, nicméně pokud ani po rozhodnutí tohoto orgánu není některý z účastníků řízení s výsledkem spokojen, může podat žalobu k soudu. Tuto žalobu projednávají soudy v rámci správního soudnictví. Jedná se o specializované senáty a samosoudce krajských soudů⁴⁷. Rozhodnutím správních soudů tedy nutně musí předcházet rozhodnutí příslušného orgánu obce. U toho také končí značná část případů domácího násilí, neboť mnoho jednání spáchaných násilnou osobou je kvalifikováno jako přestupek proti občanskému soužití. Počet těchto přestupků však nelze přesně zjistit, neboť zatím nebyl zřízen žádný rejstřík přestupků. Další problémovou částí tohoto řízení, je nutnost podání návrhu na projednání přestupku ze strany oběti, která je většinou osobou blízkou⁴⁸. Návrh zákona o domácím násilí sice obsahoval vyjmutí přestupku proti občanskému soužití z přestupků, které lze projednat pouze na návrh, nicméně tato část zákona schválena nebyla. Za přestupek správní orgán ukládá především pokuty, nemůže uložit trest odnětí svobody, ani zákaz styku s ohroženou osobou, proto je tento způsob ochrany nejméně účinný. Uložení pokuty násilné osobě vlastně postihne i osobu ohroženou, neboť pokuta je následně uhrazena ze společného rozpočtu, tedy pokud mezi tím nedošlo k rozvodu. To je druhým důvodem, proč řešení domácího násilí prostřednictvím přestupkového řízení není účinný.

Soud v rámci správního soudnictví poté nemůže sám vydat rozhodnutí o přestupku, ale může rozhodnutí správního orgánu pouze potvrdit, zrušit nebo prohlásit za nicotné.

7.2 Intervenční centra

Intervenční centra jsou jakýmsi mostem mezi obětí domácího násilí, policií a soudy. Byla zřízena zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

⁴⁶ Tímto orgánem jsou přestupkové komise, které jsou zřizovány za účelem projednávání přestupků - § 53 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁷ § 3a § 31 zák. č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁸ Osobu blízkou definuje § 68 zákona o přestupcích a zároveň stanoví, které přestupky lze projednat pouze na návrh.

Cílem tohoto zákona bylo vytvoření podmínek pro uspokojování oprávněných potřeb osob, které jsou oslabeny v jejich prosazování⁴⁹. Intervenční centra se o případu domácího násilí a potřebě pomoci zpravidla dozví ze záznamu policie, která jim jej stejně jako soudu ve lhůtě 24 hodin od vykázání zašle. Pokud však k vykázání nedojde, policie žádný záznam nezasílá a intervenční centrum se tak o možném problému nedozví. Sama oběť však může tuto instituci kontaktovat a vyžádat poskytnutí pomoci. Intervenční centra poskytují ambulantní, terénní a pobytové služby. Těmito službami jsou zejména sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí, poskytnutí ubytování, stravy nebo pomoc při zajištění stravy. Součástí pomoci je i zajištění spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli jiných sociálních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi, policií a ostatními orgány veřejné správy⁵⁰. Pomoc intervenčních center je poskytována bezplatně.

Pomoc intervenčních center je rovněž poskytována na žádost oběti domácího násilí, nicméně při provedení policejního vykázání sami pracovníci těchto center kontaktují oběť domácího násilí a poskytují tak i bez žádosti potřebnou pomoc, zejména poradenskou. Významnou formou pomoci intervenčních center je poskytnutí spolupráce při podání návrhu na vydání předběžného opatření. Jedná se o jednu z důležitých forem pomoci oběti, neboť jak bylo uvedeno výše, samy oběti zpravidla nevědí, jak takový návrh podat a co má obsahovat. Další možnou pomocí může být zprostředkování psychologické pomoci, kterou oběť také může potřebovat, ale neví, kam se obrátit. V neposlední řadě je to poskytnutí ubytování. Toto intervenční centra poskytují obětem domácího násilí.

Intervenční centra samozřejmě pracují i s pachatelem domácího násilí, kterému poskytují především poradenskou, případně psychologickou pomoc.

⁴⁹ Důvodová zpráva k zákonu o sociálních službách.

⁵⁰ § 60a zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Jsou to vlastně téměř jediné instituce⁵¹, které se snaží pomoci i pachateli, přestože primárně byla zřízena pro pomoc oběti.

Podobnou pomoc jako intervenční centra poskytují i další nestátní neziskové organizace uvedené v kapitole 6.2.4. Na rozdíl od intervenčních center nejsou tyto organizace zřízeny přímo zákonem a jejich činnost není hrazena ze státního rozpočtu, tak jak je tomu u intervenčních center. Intervenční centra jsou služby, které poskytují na základě zákona různé neziskové organizace, především obecně prospěšné společnosti, charity, příspěvkové organizace a občanská sdružení. Stát těmto organizacím na intervenční centra přispívá právě na základě zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Podmínkou příspěvku je registrace u příslušného krajského úřadu a stát přispívá na činnost prostřednictvím dotací poskytovaných do rozpočtu příslušného kraje⁵².

7.3 Vykázání

Jak bylo naznačeno výše, vykázání představuje nejúčinnější prostředek ochrany obětí domácího násilí. V našem právním řádu existují dva druhy vykázání, a to vykázání policejní a vykázání soudní. Oba druhy mají společné to, že násilná osoba je povinna na určitou dobu opustit společné obydlí. U policejního vykázání je tato doba stanovena na deset dnů, pokud je podán návrh soudu, neskončí dříve, dokud soud nerozhodne. Soudní vykázání může být provedeno až na dobu jednoho roku. Zásadní rozdíl mezi těmito druhy vykázání je v dispozici s tímto řízením, kdy policejní vykázání je pouze v dispozici policie, zatímco soudním vykázáním disponuje návrhová osoba, tedy ohrožená osoba. Policejní vykázání je provedeno bezprostředně na místě při vyhodnocení situace zasahujícími policisty, soudní rozhodnutí je provedeno bezodkladně po podání návrhu, pokud nehrozí nebezpečí z prodlení ve lhůtě 48 hodin.

⁵¹ Pachatel se samozřejmě po případném vykázání může obrátit na jakoukoliv neziskovou organizaci poskytující nějaké sociální služby např. ubytování, poradenství apod.

⁵² § 101 zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Přehled počtu provedených vykázaní v jednotných krajích je uveden v následující tabulce:

Tabulka č. 1 – počet provedených vykázaní v jednotlivých krajích

Rok	2007	2008	2009	2010	2011
Praha	59	34	48	104	123
Jihočeský	50	37	35	84	72
Jihomoravský	82	72	82	87	118
Karlovarský	32	46	49	79	137
Královehradecký	34	22	16	44	45
Liberecký	30	36	68	62	82
Moravskoslezský	213	110	111	108	135
Olomoucký	44	35	43	61	112
Pardubický	61	39	44	73	92
Plzeňský	16	22	14	27	23
Středočeský	79	67	59	64	121
Ústecký	81	87	134	133	202
Vysočina	32	26	39	51	42
Zlínský	49	46	36	81	126
Celkem	862	679	778	1058	1430

Zdroj: www.domacinasili.cz [cit. 2012-02-01]

Z tabulky je patrné, že počet vykázaní v Moravskoslezském kraji po zavedení tohoto institutu značně převyšoval počet provedených vykázaní v ostatních částech republiky. Důvod, proč tomu tak bylo, lze najít v práci policistů. Policisté v Moravskoslezském kraji a zejména v Ostravě⁵³ se již před nabytím účinnosti zákona o domácím násilí aktivně problematice domácího násilí věnovali a při nabytí účinnosti uvedeného zákona již byli připraveni a vyškoleni tento zákon aplikovat v praxi. Stejně tak byli připraveni i policisté v Brně, kde stejně jako v Ostravě vnikla skupina domácího násilí⁵⁴. V těchto skupinách slouží speciálně vyškolení policisté na problematiku domácího násilí na rozdíl od jiných krajů, kde domácí násilí řeší vlastně všichni, tedy i neproškolení policisté v rámci běžného výkonu služby.

Na základě výsledků z praxe specializovaných skupin domácího násilí v Ostravě a Brně, lze zlepšit ochranu obětí domácího násilí právě zřízením

⁵³ Holčáková, Gabriela. Ostrava jako kolébka dobré praxe v řešení případů domácího násilí In *Kriminalistický sborník*, 2009. č. 3. s. 57.

⁵⁴ Vaněk, Jaroslav, Je specializace na domácí násilí u Policie ČR zapotřebí? In *Policista*, 2007. č. 10. příloha s. 1.

těchto skupin i u dalších útvarů policie, tak aby se tomuto problému věnovali řádně vyškolení policisté se zájmem o danou problematiku. Tito policisté jsou poté schopni rozeznat skutečné domácí násilí, odlišit jej od „běžných“ partnerských sporů a řádně pomoci oběti.

7.4 Vykázání v sousedních státech

Do své práce jsem zařadil tuto kapitolu zejména pro srovnání, jak je domácí násilí a zejména vykázání řešeno u našich sousedních států a zda by bylo vhodné inspirovat se při řešení domácího násilí právní úpravou těchto států. Záměrně jsem vybral pouze sousední státy, které jsou nám nejbližší, a s některými jsme měli nedávnou společnou minulost – Rakouskouhersko, Československo, Protektorát Čechy a Morava. Z právní úpravy těchto států lze vypožorovat společné prvky. Polsko bylo zařazeno jen pro informaci, že ne ve všech státech EU je možno provést vykázání.

7.4.1 Německo

Problém domácího násilí je v Německu řešen od roku 2009, kdy vstoupil na spolkové úrovni v platnost zákon ke zlepšení civilněprávní ochrany při násilných činech a úkladech jakož i k ulehčení přenechání manželského bytu při rozchodu (Zákon na ochranu před násilím – Gewaltschutzgesetz – GewSchG, Sbíрка spolkových zákonů 2001, s. 3513 a násl.).

Se vstoupením tohoto zákona v platnost může oběť násilného činu v domácnosti s pomocí soudů rychleji prosadit to, aby mohla zůstat ve společném bytě (zákonné nařízení přenechání bytu) a aby násilnický partner musel tento byt opustit. Před soudem může dále oběť získat předběžné ochranné nařízení (soudní zákaz kontaktu či přiblížení se).

Aby bylo možno zákon na ochranu před násilím efektivně prosadit, bylo zapotřebí provést policejní opatření také na úrovni spolkových zemí. Jen tak bylo možné dosáhnout účinné ochrany osob postižených domácím násilím a především těch dětí, které musí vyrůstat v tomto násilím poznamenaném

prostředí. Při každé policejní inspekci v prezidiálním okrsku bylo vytvořeno místo „zpracovatele se zaměřením (důrazem) na domácí násilí. Aby tito zpracovatelé měli jistotu v konání pro opatření proti násilnickým narušitelům v případech domácího násilí, byla Bavorským státním ministerstvem vnitra vydána Rámcová předloha (vypracovaná pověřenci policie pro ženy a děti).

Od zavedení zákona na ochranu před násilím klade policie ve větší míře důraz na obranu před konkrétními nebezpečími pro veřejnou bezpečnost či pořádek, především na obranu zdraví a života obětí a jejich dětí. To znamená, že policie v období až do výnosu soudního rozhodnutí podle zákona na ochranu před násilím, pokud bude existovat nebezpečí dalších trestných činů, vykáže násilnického narušitele z bytu (čl. 16 PAG – Polizeiaufgabengesetz – Zákon o úkolech a oprávněních Bavorské zemské policie) či ho vezme do vazby (čl. 17 PAG), místo toho, aby oběti doporučovala další komplikace, jako například útěk do domova pro ženy.

Tato rámcová koncepce se vztahuje na domácí násilí a s tím v souvislosti stojící případy stalkingu (k 30. 03. 2007 vstoupil v platnost § 238 trestního zákoníku – úklady/stalking). Obsahuje všechny případy fyzického a psychického násilí v manželských či nemanželských životních společenstvích. Především pod to patří delikty donucování, ohrožování a ublížení na těle, i pokud se uskuteční po rozchodu a jsou ještě v přímém vztahu k dřívějšímu životnímu společenství. Právě v momentě rozchodu či krátce po něm jsou často užívány násilnosti nebo zastrašování jako prostředky nátlaku.

Rámcová předloha má za cíl, zintenzivnit opatření k zabránění a k pronásledování domácího násilí a zlepšit ochranu obětí tím, že

- jsou dané instrukce jednání k uplatnění policejního instrumentáře oprávnění k ochraně osob, které jsou postiženy domácím násilím a s ním v souvislosti stojícími případy stalkingu,
- je optimalizováno policejní chování při zákroku,
- je vylepšeno policejní zpracovávání především ohledně jejího propojení s ostatními úřady a institucemi, aby mohla být lépe

vzájemně sladěna opatření k efektivní ochraně obětí,

- jsou vylepšeny dokumentace a databáze policejních poznatků a opatření.

Cílem policejního zákroku je obrana před konkrétními hrozbami, to znamená v první linii ochranu oběti, a rozsáhlé trestní stíhání.

Potírání domácího násilí a s ním v souvislosti stojícími případy stalkingu je úkolem přesahující rámec rezortu. To je zvláště zřetelné u často bezprostředně rodinnými rozmíškami spolupostížených dětí. Především opakovaně prožité násilí (přímé i nepřímé) je ohrožením jejich psychického a duševního zdraví, popř. jejich vývoje. Ohledně možných opatření v případech domácího násilí je důležité, že se příslušná místa radí o nutných krocích a propojují svá opatření.

To se podaří lépe a snáz, pokud se pracovníci zúčastněných institucí znají, pokud je práce vykonávána transparentně a dochází v pravidelných intervalech k výměně zkušeností (tzv. kulaté stoly, pracovní kruhy).

Účastníci těchto kulatých stolů, kteří jsou převážně koordinováni při městech či okresích pověřenci pro rovnoprávnost, pocházejí z následujících institucí:

- policie (vedoucí služebny, zpracovatel, pověřenec policie pro ženy a děti)
- státní zastupitelství
- bezpečnostní úřad
- rodinné/civilní soudy
- úřad pro mládež a rodinu
- cizinecký úřad
- příslušný pověřenec pro rovnoprávnost
- sociální poradny

- krizové poradny
- domovy pro ženy/nouzové linky pro ženy
- organizace pro pomoc obětem, jako např. Bílý kruh
- Centrum Bavorsko rodina a sociální věci
- církevní zařízení (charity, diakonie)
- školy, školky
- nemocnice/lékaři
- psychiatři/psychologové

Kromě toho je tu možnost organizovat interdisciplinární schůzky ke konkrétním případům.

Další možnost propojení představuje tzv. „proaktivní poradenský přístup“. Zde může policie po předchozím písemném svolení oběti poslat zprávu o případu domácího násilí do poradenského zařízení či zařízení pro pomoc. Předpokladem tohoto propojení je příslib poradenského místa, že po určitou dobu bude moci nabídnout oběti pomoc.

Také ze strany státního zastupitelství je přikládán fenoménu domácího násilí větší význam. Tak by podle pokynů vrchních státních zastupitelství v Bavorsku neměly být oběti domácího násilí odkazovány na cestu osobní žaloby a ve zvýšené míře bude přistupováno k veřejnému zájmu na trestním stíhání i bez existence trestního oznámení.

Spolupráce (přeposílání vyšetřujících zpráv, osobní úmluvy a jiné) mezi jednotlivými institucemi zatím probíhá relativně bezproblémově. Především dlouholetá zkušenost a soustavné školení (vzdělávací institut bavorské policie, workshopy policejního prezidia atd.) přispívají ke kompetencím těchto vyšetřovatelů. Tito si získali v minulých letech jak u obětí, tak i u různých institucí „dobré jméno“.

7.4.2 Polsko

V Polské republice není zatím institut vykázání v právním řádu nijak upraven. Domácí násilí je řešeno soudy jako „běžné“ napadení podle § 207 trestního zákona⁵⁵. V tomto ustanovení také můžeme najít jednu z definic domácího násilí: *"kdo týrá psychicky nebo fyzicky osoby nejblíže nebo jiné osoby, které jsou na pachateli trvale nebo dočasně závislé nebo osoby neplnoleté nebo osoby psychicky nebo fyzicky postižené, bude potrestán odnětím svobody na 3 měsíce až 5 let."* Toto ustanovení odpovídá trestnému činu týrání osoby ve společném obydlí a týrání svěřené osoby českém trestním zákoníku.

Další definici domácího násilí nabízí organizace Niebeska linia, která se zabývá pomocí obětem násilí. Tato definice zní: *Domácí násilí je jednání nebo opomenutí jednoho člověka proti druhému, přičemž ten má výraznou výhodu a má vliv na práva a jednání jiných a svým jednáním jim způsobuje bolest a zranění.*⁵⁶ Z obou definic je patrné, že na rozdíl od české definice není podmínkou domácího násilí společné soužití násilné a ohrožené osoby, ale „pouze“ vliv jedné osoby na druhou.

Polská policie nemá možnost vykázat násilnou osobu z bytu, proto ohrožená osoba často opouští společné obydlí do doby, než je násilník odsouzen a případně nastoupí do výkonu trestu.

V Polsku také nejsou na problematiku domácího násilí školení všichni policisté, pouze policisté s územní působností mají různé proškolení podle stanovených témat.

Jednou z možností, jak řešit domácí násilí mimo soud, jsou interdisciplinární organizace zřízené v okresních městech. Hlavním pilířem pomoci obětem domácího násilí jsou právě nestátní organizace, kterých je v Polsku velké množství.

⁵⁵ Polský trestní zákoník - Kodeks karny z 6. června 1997.

⁵⁶ Definice domácího násilí [online]. Niebeska Linia, 2010 [cit. 2012-02-04]. Dostupná z : <http://www.niebieskalinia.info/index.php?p=przemoc_w_rodzynie>.

7.4.3 Rakousko

Právní úprava vykázaní v Rakousku byla vzorem pro úpravu vykázaní nejen v České republice. Zákon na ochranu před domácím násilím (Gewaltschutzgesetz) vydaný v roce 1996 vstoupil v platnost 1.5.1997. Evropskou unii byl označen jako nejlepší praxe. Současně s tímto zákonem byla provedena novelizace i dalších právních norem, především zákona o policii⁵⁷.

Zákon na ochranu před domácím násilím určuje instituce, které mají povinnost oběti chránit a poskytovat jim pomoc a také jakým způsobem to mají provést. Tyto instituce mohou zasahovat i tehdy, když násilí ještě nedosahuje závažnosti trestného činu. Hlavním aktérem, který má chránit oběti domácího násilí, je policie.

Rakouská policie má od roku 1997 možnost vykázat násilníka ze společného obydlí na 10 dnů. Po tuto dobu se nesmí násilná osoba vrátit, jinak ji hrozí pokuta až do výše 360 €, nebo odnětí svobody na dva týdny a správní sankce.⁵⁸ Pokud chce ohrožená osoba vykázaní prodloužit, protože má stále strach z násilníka, musí podat žádost o dočasné soudní rozhodnutí během deseti dnů od vykázaní. Podání žádosti znamená automatické prodloužení vykázaní na maximálně 20 dnů. Oběť může dále požádat soud o prodloužení opatření na tři měsíce nebo na dobu rozvodu, případně na dobu pro rozhodnutí o oprávnění, kdo bude užívat společné obydlí⁵⁹.

Po provedení vykázaní policisté stejně jako u nás informují intervenční centrum a příslušný policejní úřad, který ve lhůtě 48 hod přezkoumá správnost rozhodnutí o vykázaní. Další povinností policie po provedení vykázaní je povinnost do tří dnů od vykázaní zkontrolovat dodržování tohoto opatření.

⁵⁷ SPG BGBl.č. 566/19991 ve znění BGBl.I č. 146/1999.

⁵⁸ Jauk B., *The Austrian Federal act on the Protection against Domestic Violence* in Domestic violence – new practice and legislation in Europe, Collection of Presentations, the International Conference in Bratislava October 15 – 16, 2007, p. 61.

⁵⁹ Tamtéž, s. 62.

7.4.4 Slovensko

Na Slovensku je stejně jako u nás řešení problému domácího násilí postaveno na několika pilířích. Tím nejvýznamnějším, který v naší republice zatím chybí, je občanskoprávní ochrana. V civilním řízení je ochrana oběti domácího násilí poskytnuta zejména tím, že pachateli může být omezeno užívací právo společného obydlí. Toto oprávnění mají slovenské soudy od roku 2003. Každý z manželů, rozvedených manželů nebo dokonce partnerů, kteří bydlí ve společném bytě, pokud trpí fyzickým nebo psychickým násilím, anebo mu násilí hrozí, a z toho důvodu je jejich soužití nesnesitelné, může podat návrh na soud, aby soud násilníkovi omezil užívací právo k bytu, nebo ho z jeho užívání úplně vyloučil. Stejný problém nastává, když manželé bydlí v byte či domě v bezpodílovém spoluvlastnictví⁶⁰, majetek nabyli do svého vlastnictví podobu trvání manželství a tedy oba jsou rovnocennými vlastníky. Okamžitou ochranu před násilím je možné řešit návrhem na nařízení předběžného opatření soudu, který je příslušný podle místa bydliště odpůrce – tedy toho, proti komu návrh směřuje. Tímto návrhem se může oběť domáhat, aby soud nařídil manželovi, případně druhovi, aby dočasně nevstupoval do domu nebo bytu obývaným osobou (manželkou, družkou, dítětem), ke které je důvodně podezřelý z násilí. O návrhu by měl soud ve smyslu zákona rozhodnout do sedmi dní od podání návrhu na vydání předběžného opatření.

Občanský zákoník nabízí také oběti v této pozici účinnější a stálejší způsob ochrany. Pokud by se z důvodu fyzického nebo psychického násilí nebo hrozby takového násilí ve vztahu k manželovi anebo k osobě blízké, která bydlí ve společném domě nebo bytě, stalo další soužití nesnesitelným, může soud na návrh jednoho z manželů omezit užívací právo druhého manžela k domu nebo bytu patřícímu do bezpodílového spoluvlastnictví, případně ho z jeho užívání úplně vyloučit.

Postavení oběti je rovněž posíleno v případě rozvodu, kdy soud rozhoduje o právu užívat společný byt, a případné přiznání náhradního

⁶⁰ Obdoba společného jmění manželů podle českého občanského zákoníku.

bydlení. Pokud se prokáže, že rozvedený manžel za trvání manželství nebo po rozvodu manželství vůči druhému manželovi nebo osobě blízké, která s ním bydlí ve společném bytě, dopouštěl nebo dopouští fyzického nebo psychického násilí, soud mu žádnou bytovou náhradu nepřizná.

Podle slovenského občanského zákoníku je možné zrušení bezpodílového vlastnictví ještě během manželství ze závažných důvodů, pokud by další trvání spoluvlastnictví odporovalo dobrým mravům.

Domácí násilí na Slovensku je rovněž řešeno za pomoci různých ustanovení zákona o přestupcích a trestního zákona. Stejně jako u nás jsou trestné činy závažnějším jednáním. Trestných činů, které lze podřadit pod pojem domácí násilí je celá řada, jejich skutkové podstaty odpovídají skutkovým podstatám trestných činů českého trestního zákoníku. Velký rozdíl je však v povinnosti státních orgánů tyto činy šetřit. Zatímco v České republice je stíhání pachatelů většiny trestných činů spáchaných v souvislosti s domácím násilím podmíněno souhlasem poškozeného dle § 163 tr. řádu, na Slovensku se naopak většina vyšetřuje z úřední povinnosti. Výjimku tvoří ublížení na zdraví z nedbalosti, kde je souhlas poškozeného požadován.⁶¹

Další možná ochrana oběti na Slovensku je za pomoci policejního vykázání. Tuto možnost mají slovenští policisté od 15.12.2008, kdy nabyli účinnosti zákon č. 491/2008 Z.z., kterým byl změněn zákon č. 171/1993 Z.z., o policajnom sbore. Do zákona o policejním sboru bylo mimo jiné vloženo ustanovení 27a, které zní: *„Policista je oprávněn vykázat z bytu nebo domu anebo jiného prostoru společně obývaného s ohroženou osobou a z jeho bezprostředního okolí (dále jen "společné obydlí") osobu, u které je možno na základě zjištěných skutečností očekávat útok na život, zdraví, svobodu anebo zvláště závažný útok na lidskou důstojnost ohrožené osoby, zejména vzhledem k předcházejícím útokům; součástí vykázání ze společného obydlí je i zákaz vstupu vykázané osoby do společného obydlí podobu 48 hodin od vykázání. Policista je oprávněn vykázat ze společného obydlí takovouto osobu i v době její nepřítomnosti."* Dobu 48 hodin je možné prodloužit

⁶¹ § 211 odst. 1, zák. č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok, v znení neskorších predpisov.

podáním návrhu na vydání předběžného opatření k soudu. Tímto podáním vykazání neskončí dříve, než je o návrhu rozhodnuto.

Další možností pomoci obětem domácího násilí jsou stejně jako u nás různé nestátní organizace. Tyto organizace poskytují především sociální a psychologickou a právní pomoc a ubytování. Na Slovensku pomáhají obětem stejně jako v Česku organizace Fenestra, Orchidea a Unicef a dále spousta dalších, mezi nimiž je jako u nás Bílý kruh bezpečí hlavním představitelem organizace Pomoc obetiam nasilia. Za další významnou organizaci lze považovat Ligu za život bez násilia.

7.5 Srovnání možností ochrany

V této kapitole srovnám výše popsané možnosti ochrany před domácím násilím. V této části budou popsány pouze nejvýznačnější způsoby ochrany, které lze v České republice využít. Jak bylo uvedeno v deskriptivní části, existují i způsoby ochrany za pomoci dalších institucí, jako jsou nestátní neziskové organizace, lékaři, církve, probační a mediační služba apod., nicméně tyto subjekty se na ochraně obětí podílí jen z malé části. Nejvýznačnějšími hráči na poli ochrany před domácím násilím jsou soudy, policie a neziskové organizace prostřednictvím intervenčních center⁶².

Z těchto třech uvedených aktérů na poli ochrany domácího násilí, pouze jeden nedisponuje možností státního donucení. Tímto aktérem jsou intervenční centra, která poskytují především poradenskou činnost a zprostředkování případné další pomoci. Z tohoto důvodu by je bylo možné považovat za nejslabší článek, což však nemůže být pravda. Právě intervenční centra jsou ti aktéři, kteří jsou jakýmsi mostem mezi oběti domácího násilí, státním donucením a pomocí ze strany jiných subjektů. Na rozdíl od soudů jsou jejich služby poskytovány bezplatně a jsou dostupné nepřetržitě.

Slabou stránkou soudů je, jak bylo uvedeno výše, povinnost zaplatit soudní poplatek za případné řízení. Další finanční zatížení tvoří náklady

⁶² intervenční centra jsou vlastně služby poskytované na základě zákona o sociálních službách.

soudního řízení, které je účastník povinen zaplatit. Této povinnosti však může soud na návrh účastníka zbavit, nebo ji může snížit. Další slabou stránkou je rychlost tohoto řízení, které kromě předběžného opatření může být značnou dobu protahováno.

Soudní rozhodnutí však představuje určitý nezpochybnitelný akt, kterým jsou účastníci řízení povinni se řídit. Soudním rozhodnutím můžou být stanoveny určité povinnosti, které musí účastníci dodržet a pokud je nedodrží, mohou být za své jednání postiženi. V případě trestního řízení i trestem odnětí svobody.

Zásah policie je stejně jako pomoc intervenčních center proveden bezplatně. Jedná se jeden ze základních úkolů policie, a to o ochranu života a zdraví osob. Zároveň zásah policie stejně jako rozhodnutí soudu představuje určité státní donucení. Na rozdíl od soudního rozhodnutí však tento zásah není proveden na návrh, ale z rozhodnutí zasahujících policistů přímo na místě incidentu. Policisté jsou na rozdíl od intervenčních center i soudů přítomni přímo na místě incidentu, kde jsou ještě přímo vidět následky domácího násilí, oběť i pachatel jsou plni emocí a policisté tak mohou na základě přímého pozorování rozhodnout, jak dále postupovat. Další den, kdy se o incidentu dovědí pracovníci intervenčních center, nebo kdy o věci rozhodují soudy, již mohou být informace podané účastníky domácího násilí zkreslené, upravené podle potřeby nebo rady advokáta apod. Vykázání ze strany policie je učiněno bezprostředně a oběť ihned vidí poskytnutou ochranu. Stejně tak i pachatel je ihned potrestán, což je nejúčinnější způsob trestu. V úvodu bylo sice uvedeno, že vykázání nepatří mezi represivní opatření, přesto ho lze považovat za trest. Z těchto důvodů považuji činnost policistů na místě domácího násilí za nejdůležitější prvek ochrany před domácím násilím a prostředek vykázání za nejúčinnější a nejlepší způsob ochrany.

Při srovnání ochrany obětí domácího násilí v naší republice a sousedních státech je zřejmé, že naše právní úprava týkající se vykázání vychází z právní úpravy Rakouska. I v Německu je tato ochrana podobná,

přesto zde vidím jeden prvek, který je lepší než u nás a tím je délka vykazání. V Německu není délka vykazání stanovena a po policejním vykazání musí o délce rozhodnout soud. Soud tedy musí rozhodovat i bez návrhu oběti a ta je tak zbavena rozhodnutí, zda podat návrh na vydání rozhodnutí či ne. Podání tohoto návrhu může být zdrojem sekundární viktimizace. Pachatel po podání tohoto návrhu může klást oběti za vinu, že kvůli jejímu návrhu se nemůže do společného obydlí vrátit.

Naopak na Slovensku je délka policejního vykazání dost krátká. Na tuto dobu lze v naší republice pachatele prakticky kdykoliv zadržet i podle jiných předpisů a tím oběť ochránit. Na Slovensku je však dost dobře upravena ochrana obětí prostřednictvím občanského a rodinného práva a tak má oběť například při rozvodu a rozdělení společného majetku určité výhody, které u nás nemá. Slovenské soudy přihlíží k tomu, zda se některý z manželů dopouštěl domácího násilí a podle tohoto poté rozhodují. Tato právní úprava v České republice zatím chybí a jejím zavedením by bylo výrazně zlepšeno postavení oběti a její ochrana v případech domácího násilí.

Při srovnání možností ochrany obětí domácího násilí v sousedních státech je zřejmé, že nejdůležitějším pilířem ochrany ve všech těchto státech jsou různé nestátní pomáhající organizace. Na rozdíl od specifických právních možností jako je vykazání, předběžné opatření, úprava rozvodu apod. existují prakticky všude a všechny tyto instituce se snaží obětem pomoci především různým poradenstvím nebo poskytnutím ubytování. Účinnost této pomoci pak závisí na ochotě oběti, případně pachatele, jednat podle poskytnutých rad a vypořádat se dobrovolně, bez státního donucení se svým problémem. Pokud problém takto vyřešit nelze, je tu další institut, který obsahuje právní řád všech jmenovaných států a tím je ochrana pomoci trestních opatření. V právním řádu každého státu lze nalézt ustanovení, pomocí kterého lze bez ohledu na jeho název, ochránit oběť domácího násilí a potrestat pachatele.

V České republice má oběť domácího násilí několik možností, jak se před násilím bránit. Oběť si může vybrat od nejmírnějších možností, kterými jsou různá poradenská zařízení, přes nápravu cestou civilního soudního řízení

až po „nejtvrdší“ možnosti, kterými jsou policejní a soudní vykazání a dále opatření podle trestního zákoníku a trestního řádu. Nejefektivnější z těchto opatření je zřejmě vykazání podle zákona o Policii ČR, neboť následuje bezprostředně po útoku, oběť ani pachatel je nemůžou nijak ovlivnit – vyžádat ani odmítnout a je ihned nastolen prozatímní pokojný stav. Následující soudní vykazání dokáže udržet tento stav do konečného rozhodnutí, proto jej považují za druhé v pořadí účinnosti. Poté následují opatření nebo tresty podle norem trestního práva a jako poslední, a za nejméně účinné považují preventivní a poradenské činnosti. Důvodem, proč tyto činnosti považují za nejméně účinné, je fakt, že vyžadují největší míru spolupráce mezi obětí, pachatelem a pomáhající institucí. Veškerá pomoc je založena především na aktivním přístupu aktérů domácího násilí a bez jejich aktivního přístupu nemůže být problém adekvátně vyřešen.

Předchozí možnosti ochrany obětí jsou také alespoň na počátku závislé na aktivitě oběti nebo všímavosti okolí, na základě čehož se státní orgány o problému doví a mohou jednat. Další postup je však již do jisté míry aktivitou státních orgánů a jejich mocí zjednat nápravu. Proto pomoc ze strany státních orgánů považují za nejúčinnější, nikoliv za nejlepší.

7.6 Srovnání vykazání a nezaměstnanosti

Pro srovnání vykazání a nezaměstnanosti jsem využil dostupné statistiky vykazání, zveřejněné Bílým kruhem bezpečí a statistiky nezaměstnanosti zveřejněné Ministerstvem práce a sociálních věcí České republiky. Počty vykazání a nezaměstnaných jsem rozdělil podle krajů a pomocí koeficientu korelace jsem ověřil hypotézu, zda tyto dva sociální jevy spolu souvisí. Srovnány byly údaje o počtu vykazání a nezaměstnaných od roku 2007, kdy bylo vykazání implementováno do našeho právního řádu do roku 2011.

Počty vykazání a nezaměstnaných v jednotlivých krajích jsou uvedeny v následující tabulce:

Tabulka č. 2 – počet provedených vykázaní a nezaměstnaných podle krajů

Kraj	počet vykázaní					počet nezaměstnaných				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
Praha	59	34	48	104	123	20096	17107	24480	32037	31019
Jihočeský	50	37	35	84	72	17549	14588	22942	25722	25511
Jihomoravský	82	72	82	87	118	31684	39091	55420	64889	61192
Karlovarský	32	46	49	79	137	14180	12167	17247	18873	16956
Královehradecký	34	22	16	44	45	16041	12860	19942	22703	21462
Liberecký	30	36	68	62	82	15649	14335	23375	25799	22323
Moravskoslezský	213	110	111	108	135	75414	56779	73921	79438	71266
Olomoucký	44	35	43	61	112	25834	21181	34384	38747	36748
Pardubický	61	39	44	73	92	16468	14284	22394	25225	23072
Plzeňský	16	22	14	27	23	16166	14076	22880	26056	22669
Středočeský	79	67	59	64	121	31684	27751	40719	50452	49558
Ústecký	81	87	134	133	202	55337	43884	54684	59719	56550
Vysočina	32	26	39	51	42	17649	14753	24129	26387	25187
Zlínský	49	46	36	81	126	22114	19988	28431	32329	28445

Zdroj: www.mpsv.cz a www.bkb.cz [cit. 2012-02-01]

Výpočet korelačního koeficientu byl proveden za pomoci programu microsoft excel. Korelační koeficient „r“ se pohybuje v rozmezí $<-1;1>$, kdy hodnoty -1 a 1 znamenají, že dvě proměnné spolu souvisí, hodnota 0 znamená, že proměnné jsou nekorelované (Hendl: 2004, s. 244). Pomocí korelačního koeficientu můžeme dále zjistit, z kolika procent ovlivňuje jedna proměnná druhou. Korelace však sama o sobě neznamena průkaz příčinného vztahu, tedy že změny jedné proměnné působí změny druhé (Hendl: 2004, s. 244).

Výsledky jsou zobrazeny v následující tabulce:

Tabulka č. 3 – souvislost mezi počtem vykázaných a nezaměstnaných

Rok	2007	2008	2009	2010	2011
r	0,91	0,95	0,82	0,59	0,59
ovlivnění	82,4 %	90,5 %	68,1 %	34,7 %	34,5 %

Zdroj: vlastní výpočet

Jak je z tabulky patrné, nezaměstnanost a domácí násilí, představováno počty vykázaných osob spolu souvisí, a tato souvislost každým rokem klesá.

7.7 Srovnání vykázaní a kriminality

Pro srovnání počtu provedených vykázaní a kriminality jsem použil počty trestných činů zahrnovaných mezi násilné trestné činy. Výpočet byl opět proveden za období 2007 – 2011.

Počty vykázaní a počty trestných činů jsou uvedeny v následující tabulce:

Tabulka č. 4 – počet provedených vykázaní a trestných činů podle krajů

Kraj	počet vykázaní					počet trestných činů				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
Praha	59	34	48	104	123	2748	2435	2337	2284	2254
Jihočeský	50	37	35	84	72	1084	1180	1067	1301	1275
Jihomoravský	82	72	82	87	118	1626	1403	1568	1617	1919
Karlovarský	32	46	49	79	137	776	591	609	703	752
Královehradecký	34	22	16	44	45	834	795	661	702	732
Liberecký	30	36	68	62	82	1227	1154	1031	1102	1223
Moravskoslezský	213	110	111	108	135	3154	2794	2623	2767	3038
Olomoucký	44	35	43	61	112	1251	1157	1081	1233	1202
Pardubický	61	39	44	73	92	582	587	554	587	635
Plzeňský	16	22	14	27	23	809	735	713	721	958
Středočeský	79	67	59	64	121	2093	1833	1622	1972	2164
Ústecký	81	87	134	133	202	2196	2173	1950	1926	2018
Vysočina	32	26	39	51	42	504	485	503	541	529
Zlínský	49	46	36	81	126	667	553	568	617	710

Zdroj: www.bkb.cz a www.policie.cz [cit. 2012-02-01]

Výsledky srovnání počtu vykázaných osob a počtu trestných činů jsou zaznamenány v následující tabulce:

Tabulka č. 5 – souvislost mezi počtem vykázaní a trestných činů

Rok	2007	2008	2009	2010	2011
R	0,76	0,72	0,71	0,67	0,55
Ovlivnění	58 %	51,2 %	50,3 %	45 %	30,1 %

Zdroj: vlastní výpočet

I z této tabulky je zřejmé, že počty vykázaných osob a počty násilných trestných činů spolu souvisí a navzájem se ovlivňují více než nezaměstnanost s vykázaním. I u srovnání těchto jevů je patrná klesající tendence

vzájemného ovlivnění.

Jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, korelace sama o sobě neprokazuje, že jeden zkoumaný jev je podmíněn druhým, nicméně zobrazuje jistou souvislost. Tato souvislost je stále menší, což jen prokazuje úvodní vymezení domácího násilí, kde je uvedeno, že domácí násilí se neomezuje jen na některé skupiny osob, ale páchají jej osoby ze všech vrstev společnosti, různého vzdělání a postavení. Nelze tedy řešení ochrany před domácím násilím omezit pouze na určité skupiny, např. právě uvedených nezaměstnaných, nebo osob s kriminální minulostí, ale na celou společnost.

Pomocí korelace však můžeme zjistit, které skupiny osob mají k domácímu násilí větší sklony a je proto k těmto skupinám cíleně směřovat pomoc.

7.8 Srovnání vykázaní v ČR, Bavorsku a Rakousku

Za účelem srovnání počtu vykázaní v České republice a ve Svobodném státu Bavorsko byly vyžádány cestou společného centra policie statistiky domácího násilí řešené v Bavorsku. Statistiky vykázaní provedených v Rakousku byly zjištěny na stránkách rakouského ministerstva vnitra. Tyto statistiky byly srovnány s počty vykázaní provedených českou policií. Pro srovnání byly použity počty vykázaní z let 2007 – 2010, neboť statistiky z roku 2011 v Bavorsku ani v Rakousku nejsou zatím dostupné. Počet provedených vykázaní v Rakousku v roce 2010 je navíc jen přibližný, neboť v dostupných statistikách je uveden jen počet za první pololetí roku 2010.

Počty provedených vykázaní V ČR, Bavorsku a Rakousku jsou uvedeny v následující tabulce:

Tabulka č. 6 – počet provedených vykázaní ve jednotlivých státech

Rok	2007	2008	2009	2010
Bavorsko	2058	2468	3312	3516
Rakousko	6346	6566	6731	6700*
Česko	862	679	778	1058

Zdroj: www.bkb.cz, http://www.bmi.gv.at/cms/bmi_service/start.aspx#t_download [cit. 2012-03-16] a příloha č. 1

* tento počet je jen přibližný

Jak je z tabulky zřejmé, v Rakousku i Bavorsku je k institutu vykazání přístupováno mnohem častěji než v ČR, přičemž počet vykazání v Rakousku je dokonce dvojnásobný než v Bavorsku. Přitom Rakousko je země s nejmenším počtem obyvatel ze srovnávaných zemí. U všech srovnávaných států je pak patrná stoupající tendence počtu vykazání, kterou přisuzují postupnému proškolení policistů, kteří jsou si při provádění vykazání více jistí a nemají obavu, zda vykazáním udělají nějakou chybu. Důsledný přístup odpovědných institucí k řešení problému domácího násilí je také jakýmsi impulsem pro oběti, které se nebojí věc oznámit, protože vidí, že v podobných případech je věc adekvátně řešena a není ji třeba tajit.

Závěr

Ve své práci jsem se zabýval možnostmi, které náš stát poskytuje na ochranu před domácím násilím. V práci jsem se věnoval především vykázání, které podle mého názoru představuje stěžejní institut řešení ochrany obětí domácího násilí před dalšími incidenty. Pro srovnání s řešením tohoto problému v jiných státech byly uvedeny způsoby ochrany v sousedních státech. Při tomto srovnání je patrné, že ve všech státech je domácímu násilí věnována určitá pozornost, ale způsoby řešení tohoto problému jsou značně variabilní. Je zřejmé, že ochrana před domácím násilím je ještě stále mladá disciplína a je potřeba se jí stále věnovat a zlepšovat.

I v naší republice je aktivní ochraně před domácím násilím věnována patřičná pozornost až v posledních deseti letech, prakticky od roku 2004, kdy poprvé bylo poprvé týrání osoby žijící ve společném obydlí označeno za trestné. To byl první impuls k tomu, aby se o tomto problému začalo více mluvit a byla otevřena diskuse o dalších možnostech ochrany.

Hlavním cílem práce bylo analyzovat současné možnosti ochrany před domácím násilím, srovnat tyto prostředky mezi sebou navzájem, navíc vykázání srovnat s vykázáním v sousedních státech, a to za pomoci položených otázek a vyslovených hypotéz. Možnosti ochrany byly popsány a zhodnoceny v předchozích kapitolách, stejně tak bylo provedeno srovnání možností ochrany mezi sebou a srovnání policejního vykázání v sousedních státech. Pro ilustraci využívání institutu vykázání byly navíc zařazeny statistiky vykázání provedených policií v Bavorsku a Rakousku, kde již je tento institut používán delší dobu.

V práci byly průběžně zodpovězeny otázky položené v úvodu práce, jejichž výsledky jsou stručně shrnuty v následujícím přehledu.

První otázka - Jaké existují současné možnosti ochrany před domácím násilím? V České republice mají oběti několik možností jak se domácímu násilí bránit. Mezi nejvýznamnější možnosti patří vykázání – jak soudní tak i policejní, dále různé formy trestů a samozřejmě poradenství ze

strany rozličných subjektů. Tyto možnosti ochrany jsou poskytovány ze strany různých státních i nestátních organizací. Mezi ty nejvýznamnější lze zařadit soudy, Policii ČR, intervenční centra a nestátní neziskové organizace.

Na druhou otázku - Je současná právní úprava ochrany před domácím násilím dostačující, tedy poskytuje právní úprava adekvátní prostředky pro pomoc případným obětem, lze odpověď po provedené analýze kladně. Současná právní úprava umožňuje ochránit oběť domácího násilí prostřednictvím rozličných prostředků, kdy záleží pouze na oběti, zda a který zvolí. České právní úpravě ochrany obětí domácího násilí byla předlohou úprava rakouská, která byla Evropským parlamentem označena jako nejlepší praxe.⁶³ I z tohoto důvodu pokládám českou právní úpravu obětí domácího násilí za úpravu dostačující, i když ji lze zlepšit, jak je uvedeno níže.

Třetí otázka - Jaké formy ochrany před domácím násilím jsou nejúčinnější, byla zodpovězena v kapitole 7.5 na str. 62, kde byly srovnány různé možnosti ochrany a jako nejúčinnější prostředek ochrany byly vybráno policejní vykazání a to z důvodu nepřetržité a bezplatné možnosti žádat pomoc od policie, okamžitého zásahu a rozhodnutí o vykazání není závislé na vůli na oběti, pachatele ani jiné osoby, ale pouze na rozhodnutí zasahujících policistů po posouzení situace přímo na místě.

Čtvrtá - lze zlepšit ochranu ohrožených osob, byla zodpovězena v kapitole o srovnání úpravy vykazání v naší republice a sousedních státech (7.5 str. 63). Ochranu zlepšit lze a to v případě změny norem občanského a rodinného práva tak, aby byla posílena práva oběti v případě úpravy rozvodu a majetkového vypořádání na úkor pachatele domácího násilí tak, jak je tomu na Slovensku.

Poslední, pátá, otázka - existuje souvislost mezi počtem případů domácího násilí, nezaměstnaností a kriminalitou, již rovněž zodpovězena byla, souvislost existuje, nicméně každým rokem je tato souvislost menší.

Na začátku práce byly vysloveny tři hypotézy, přičemž první dvě se

⁶³ Stenografický zápis 18. schůze Poslanecké sněmovny [online]. Poslanecká sněmovna ČR, 2003 [cit. 2012-04-03]. Dostupná z : <http://www.psp.cz/eknih/2002ps/stenprot/018schuz/s018049.htm>

během práce podařilo ověřit, tedy současné prostředky ochrany před domácím násilím poskytují dostatečnou ochranu obětem domácího násilí a nejúčinnějším nástrojem ochrany před domácím násilím je vykazání. Třetí hypotézu se podařilo prokázat jen z části, domácí násilí sice vykazuje souvislost s nezaměstnaností a kriminalitou, ale nepodařilo se prokázat příčinný vztah mezi těmito jevy, proto nelze účinně řešit domácí násilí za pomoci vyřešením nezaměstnanosti nebo eliminací kriminality.

Summary

This thesis addressed the issue of protection of victims of domestic violence. There were analyzed the current possibilities of protecting the victims of domestic violence, through which it is possible to solve the cases of domestic violence in the Czech Republic. I've also included a chapter about work on solving the problem of domestic violence in our neighboring states. The options of protection of the victims of domestic violence were compared with each other and then with the means of protection in neighboring states. The comparison showed that the most effective mean of protection against domestic violence in the Czech Republic is expulsion. This institute was introduced in our legal system in 2007 and its model had been the Austrian legislation.

In the work there were also carried out a comparison of expulsion in individual regions of the Czech Republic and a comparison of expulsion made in the Czech Republic, Austria and Bavaria. In all of these states the expulsion is regulated by a similar way and these states are comparable both in their size and population. The comparison showed that in our country the expulsion is accessed less frequently than in our neighboring states.

In the thesis, I have also compared the numbers of the cases of domestic violence with other negative social phenomena such as unemployment and violent crime in the Czech Republic. Comparison showed that these phenomena are closely related.

Then, in conclusion, the results were summarized and questions in introduction were answered. Introductory hypothesis were verified, which means that the current means of protection against domestic violence provide an adequate protection of the victims of domestic violence and that the most effective tool for protection against domestic violence is the expulsion. The relationship between domestic violence, unemployment and crime were verified too.

Použitá literatura

Knižní publikace:

BEDNÁŘOVÁ, Z. *Domácí násilí : zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*, Praha : Acorus, 2009, 92 s., ISBN 978-80-254-5422-0

BERANOVÁ, H. a kol. *Pomoc obětem domácího násilí*, 1. vyd., Praha : Bílý kruh bezpečí, 1999, 38 s., ISBN 80-86284-06-9

ČERMÁK, I. *Lidská agrese a její souvislosti*, Žďár nad Sázavou : Fakta, 1998, 204 s., ISBN 80-902614-1-8

ČÍRTKOVÁ, L. a kol. *Domácí násilí – přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*, Praha : Bílý kruh bezpečí, 2002, 143 s., ISBN 8086284190

ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*, Plzeň : Aleš Čeněk, 2004, 431 s. ISBN 80-86473-86-4

ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*, Plzeň : Aleš Čeněk, 2006, 309 s., ISBN 8086898733

ČÍRTKOVÁ, L. VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů : příručka pro pomáhající profese*, Praha : Grada Publishing, 2007, 191 s., ISBN 9788024720142

ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky : (domácí násilí, stalking, predikce násilí)*, 1. vyd., Praha : Grada, 2008, 150 s., ISBN 9788024722078

De CRUZ, P. *Family law, sex and society : a comparative study of family law*, London : Routledge, 2010. 412 s. ISBN 9781859416389

DEMPSEY, M. M. *Prosecuting domestic violence : a philosophical analysis*, 1st pub. Oxford : Oxford University Press, 2009. 241 s. ISBN 9780199562169

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*, 3. vyd., Praha : Karolinum, 2002, 374 s. ISBN 80-246-0139-7

FREEMAN, M. *Domestic violence*, Aldershot : Ashgate, 2008, 534 s., ISBN

9780754626442

HENDL, J. *Přehled statistických metod zpracování dat*, 1. vyd., Praha : Portál, 2004, 584 s., ISBN 80-7178-820-1

HENDRYCH, D. a kol. *Právníký slovník*, 2. vyd., Praha : C.H.Beck, 2003, 1320 s., ISBN 80-7179-740-5

KEELING, J. MASON, T. *Domestic violence : a multi-professional approach for healthcare practitioners*, Maidenhead : McGraw-Hill/Open University Press, 2008, 267 s., ISBN 978-0-33-522281-0

KRÁLÍČKOVÁ, Z. a kol. *Právo proti domácímu násilí*, 1. vyd., Praha : C.H.Beck, 2011, 152 s., ISBN 978-80-7400-381-3

KREBS, V. a kol. *Sociální politika*, 4. vyd., Praha : ASPI a.s., 2007, 502 s., ISBN 978-80-7357-276-1

MACH, J. ŠMOLKA, P. *Když vás trápí někdo blízký*, 1. vyd., Praha : Portál, 1999, 176 s., ISBN 80-7178-337-4

NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*, 1. Vyd., Praha : Eurolex Bohemia, 2001, 419 s., ISBN 80-86432-08-4

POTŮČEK, M. *Sociální politika*, Praha : Sociologické nakladatelství, 1995, 142 s., ISBN 80-85850-01-X

ŘÍČAN, P. *Psychologie*, 3. vyd., Praha : Portál, 2009, 304 s., ISBN 978-80-7367-560-8

SMITH, L. J. F. *Domestic violence*, London : HMSO, 1990, 142 s., ISBN 0113409257

STŘÍLKOVÁ, P. FRYŠTÁK, M. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*, 1. vyd., Ostrava : Key Publishing, 2009, 91 s., ISBN 978-80-7418-020-0

ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí*, 1. vyd., Praha : Portál, 2011, 192 s., ISBN 978-80-7367-690-2

VARGOVÁ, B. POKORNÁ, D. TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*, Praha : Linde,

2008, 159 s., ISBN 9788086131764

VEČEŘA, M. *Sociální stát, východiska a přístupy*, Praha : Sociologické nakladatelství, 1996, 112 s., ISBN 80-85850-16-8

VOŇKOVÁ, J. *Vaše právo! – právní pomoc ženám, obětem domácího násilí*, 6. vyd., Praha : proFem, 2010, 92 s., ISBN 978-80-903626

VOŇKOVÁ, J. SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, 2. vyd., Praha : ProFem o.p.s., 2008, 244 s., ISBN 978-80-903626-7-3.

VÝROST, J. SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie – sociálna psychológia*, 1. vyd., Praha : ISV nakladatelství, 1997, 275 s., ISBN 80-85866-20-X

WALBY, S. ALLEN, J. *Domácí násilí, sexuální napadení a pronásledování : výsledky britského průzkumu o kriminalitě*, 1. vyd., Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, 124 s., ISBN 978-80-7334-088-5

Sborníky a časopisy:

ČÍRTKOVÁ, L. Domácí násilí: Fakta a paradoxy, *Sociální práce*, 2006, č. 2, ISSN: 1213-6204

ČÍRTKOVÁ, L. Domácí násilí, *Kriminalistika*, 2006, č. 3, ISSN: 1210-9150

HOLČÁKOVÁ, G. Ostrava jako kolébka dobré praxe v řešení případů domácího násilí, *Kriminalistický sborník*, 2009. č. 3. s. 57.

KRÁLÍČKOVÁ, Z. Rodinné bydlení a domácí násilí, *Právní fórum*, 10/2008, ASPI Publishing s.r.o., Praha

MATES, P. Nový zákon o polici, *Právní zpravodaj*, 5/2008, C.H.Beck, Praha, s. 16-17

MATES, P. Příspěvek k právnímu řešení problému domácího násilí, *Právní zpravodaj*, 5/2007, C.H.Beck, Praha, s. 8-9

MORLEY, R. MULLENDER, A. Preventing domestic violence to women, *Police research group crime prevention unit series*, Paper No. 48, London : Home office police department 1994

PÚRY, F. Nad legislativními návrhy proti domácímu násilí, *Právní zpravodaj*, 3/2005, C.H.Beck, Praha, s. 14-16

SCHELONG, K. M. Domestic violence and the state : responses to and rationales for souseal batteringg, marital rape and stalking, *Marquette law rewiaw*, 1994, vol 78-79

SCHNEIDER, H. J. Gewaltdelinquenz im Kindes und Jugendalter. *Kriminalistik*, 2000, roč. 42, č. 2, s. 87–96.

SVOBODA, K. Soudní praxe při vykazování násilníka z bytu, *Právní rozhledy*, 5/2007, C.H.Beck, Praha, s. 2

VANĚK, J. Je specializace na domácí násilí u Policie ČR zapotřebí?, *Policista*, 2007. č. 10. příloha s. 1.

VANTUCH, P. K trestným činům proti rodině a dětem v novém trestním zákoníku, *Právní rádce*, 2/2011, Economia, Praha, ISSN 1210-4817, str. 35-47

ZÁHORA, J. *Domáce násilie - nová prax a nová legislatíva v Európe : zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15.-16. októbra 2007*, Bratislava : Bratislavská vysoká škola práva, 2008, 127 s., ISBN 9788088931966

Zákony:

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 171/1993 Z.z., o policajnom zbore, v znení neskorších predpisov
Zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, v znení neskorších predpisov
Kodeks karny z 6. června 1997

Další zdroje:

Metodická příručka č. 1/2010 ředitele ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia České republiky k realizaci závazného pokynu policejního prezidenta č. 166/2009 o provádění vykázaní

Project Victims in Europe, Lisboa: APAV, 2009, ISBN 978-972-8852-27

PRŮCHA, V. *Vykázaní jako prostředek ochrany před domácím násilím : Diplomová práce.* Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra trestního práva, 2012. 68 s., 4 s., příl. Vedoucí práce Marek Fryšták – odevzdáno k obhajobě 2012

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31.3.2009 sp. zn. 5 As 84/2008-81

Stanovisko odboru bezpečnostní politiky MV ČR k otázce příslušnosti k provedení vykázaní, Čj.: MV- 29998-2/OBP-P-2009

Stanovisko odboru bezpečnostní politiky MV ČR k postupu policie při aplikaci

institutu vykázání v některých specifických případech , Č.j.: MV-70120/OBP-P-2008

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6.2.2008 sp. zn 8 Tdo 105/2008

World Health Organization: *World Report on Violence and Health*. Geneva : WHO, 2002. 347 s. ISBN 978-92-4-154561-5

ZADRAŽIL, P. *Regionální politika zaměstnanosti* (přednáška), Klatovy : ČZU, 26.4.2008

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 166/2009 o provádění vykázání

Internetové stránky:

www.acorus.cz

www.bkb.cz

www.bmi.gv.at

www.domacinasili.cz

www.help-psych.cz

www.koordona.cz

www.ligabeznasilia.sk

www.llp.cz

www.mpsv.cz

www.nasedite.cz

www.niebeskalinia.org

www.persefona.cz

www.policie.cz

www.pomocobetiam.sk

www.psp.cz

www.spondea.cz

www.strada.cz

Přílohy

Příloha č. 1

Dopis Bavorské policie týkající se domácího násilí

Gemeinsames Zentrum Schwandorf, Postfach, 92419 Schwandorf

An die
Polizei der Tschechischen Republik
beim Gemeinsames Zentrum
der deutsch / tschechischen
Polizei- und Zollzusammenarbeit
Schwandorf

Hausanschrift:

Weinbergstraße
92421 Schwandorf

Mail: schwandorf.gz@polizei.bayern.de

Tel.: +49 (0) 9431 / 88 11

Fax: +49 (0) 331 / 97997 4013

Bearbeitet von: Hauer, KHK

Mail: rainer.hauer@polizei.bayern.de

Tel.: (0) 941 506 – 1724

Fax: (0) 941 506 – 1739

AZ: GZ/12

Schwandorf, .2012

47

555

Häusliche Gewalt

Hier: Statistiken

Sehr geehrte Damen und Herren,

nachfolgend übermitteln wir bezüglich Ihres Ersuchens vom 05.03.2012 die gewünschten Informationen für Koll. Npor. Ing. Bc. Vaclav Prucha.

Für Rückfragen stehen wir Ihnen gerne zur Verfügung.

Vorgänge 2007

Im Jahr 2007 wurden in Bayern **15.582** Vorgänge Häuslicher Gewalt erfasst; dies stellt gegenüber dem Vorjahr (2006: 14.813 Vorgänge) eine Steigerung von 5,19 % (769 Vorgänge) dar.

Vorgänge 2008

Im Jahr 2008 wurden in Bayern **16.394** Vorgänge Häuslicher Gewalt erfasst; dies stellt gegenüber dem Vorjahr (2007: 15.582 Vorgänge) eine Steigerung um 5,21 % (812 Vorgänge) dar.

Vorgänge 2009

Im Jahr 2009 wurden in Bayern insgesamt **17.420** Vorgänge Häuslicher Gewalt erfasst. Dies stellt gegenüber dem Vorjahr (2008: 16.394 Vorgänge) eine Steigerung um 1.026 Vorgänge (6,26 %) dar.

Vorgänge 2010

Im Jahr 2010 wurden in Bayern insgesamt **17.721** Vorgänge Häuslicher Gewalt erfasst. Dies stellt gegenüber dem Vorjahr (2009: 17.420 Vorgänge) eine Steigerung um 321 Vorgänge (1,8 %) dar.

Zusammenfassung 2006 - 2010:

	2010	2009	2008	2007	2006
<i>Anzahl Fälle Häusliche Gewalt in Bayern</i>	17721	17420	16394	15582	14813

Polizeiliche Maßnahmen

<i>Polizeiliche Maßnahmen</i>	2010	2009	2008	2007	2006
Betreten der Wohnung	649	727	951	1261	1458
Blutentnahme/ Urinprobe	5084	4906	3787	2712	2589
DNA-Maßnahme *	489	664			
Durchsuchung Wohnung *	152	143			
ED-Person	1062	1322	1476	853	800
Gefährderansprache *	885	859			
Gewahrsam	1193	1271	1362	1259	1343
Identitätsfeststellung	1059	803	648	722	733
Kontaktverbot	4341	4199	3161	2715	2704
Platzverweis	3516	3312	2468	2058	2172
Unmittelbarer Zwang *	231	185			
Sonstige Maßnahmen	5714	5562			
Maßnahmen insgesamt	24375	23953	19438	16687	16661

Verstöße gegen das Gewaltschutzgesetz

<i>Verstöße. gg. das Gewaltschutzgesetz</i>	2010	2009	2008	2007	2006
Betretungsverbot der Wohnung	70	60	60	50	60
Kontaktverbot	744	506	359	330	360
Näherungsverbot	285	293	311	260	263
Überlassen der Wohnung	1	4	5	3	5
Sonstige Zuwiderhandlungen	35	35	71	70	57
Delikte Gewaltschutzgesetz gesamt	1135	898	806	713	745

Mit freundlichen Grüßen

Gez.
Rainer Hauer
Kriminalhauptkommissar